

Het gezinsbeleid in de verkiezingsprogramma's 2019

Een analyse met een gezinsbril

Elisabeth Adriaens, Tanja Nuelant en Kathleen Emmery

Mei 2019

Colofon

Referentie Adriaens, E., Nuelant, T. & Emmery K. (2019). *Het gezin(s)beleid in de verkiezingsprogramma's 2019*. Brussel: Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee).

Contact Odisee Kenniscentrum Gezinswetenschappen
Huart Hamoiriaan 136, 1030 Schaarbeek
02 240 68 40
www.kcgezinswetenschappen.be
kenniscentrum.hig@odisee.be

Voorwoord

Het Kenniscentrum Gezinswetenschappen heeft de teksten van alle verkiezingsprogramma's (969 pagina's) geanalyseerd met een gezinsbril. Deze onderzoeksmethodiek varieert van de vaak gangbare wijze om zelf vragen voor te leggen aan partijen en de antwoorden daarop te bundelen en analyseren.

We maken, gelet op onze positie als onafhankelijk kenniscentrum, bewust een rapport dat niet normatief is. De diverse beloftes en maatregelen worden beschreven en naast elkaar geplaatst, zonder waardering. We hanteren hiervoor zoveel als mogelijk het taalgebruik van de politieke partijen. Dit impliceert dat eventuele normatieve uitspraken en beschrijvingen in het analyseluik niet aan de onderzoekers zijn toe te schrijven, maar aan de politieke partij die deze stellingen voorafgaat of volgt.

We hopen dat deze werkwijze de lezer voldoende informatie geeft met betrekking tot een thema waarin hij/zij geïnteresseerd is en dat dit samenbrengen van thema's de aanzet kan zijn tot verdere analyses.

Met vriendelijke groet

Elisabeth Adriaens, Tanja Nuelant & Kathleen Emmery

Inhoud

COLOFON	2
VOORWOORD.....	3
INHOUD.....	4
INLEIDING	8
1.1 Aanleiding onderzoek	8
1.2 De onderzoeksmethodiek: vergelijkende analyse van de gepubliceerde verkiezingsprogramma's	8
1.3 Onderzoeksfocus.....	9
ONDERZOEKSRÉSULTATEN	10
1.1 Enkele voorafgaandelijke vaststellingen.....	10
1.2 De diversiteit van gezinsvormen is een realiteit, ook in de verkiezingsprogramma's	11
1.3 Wie maatregelen voor gezinnen wil vinden, zal goed moeten zoeken.....	11
2 PARTNERRELATIES.....	13
2.1 Solidariteit tussen relatietypes	13
2.2 Solidariteit binnen de partnerrelatie.....	13
2.3 Modaliteiten huwelijkssluiting	14
2.4 Relatiebreuk	14
2.4.1 Evaluatie wetgeving	14
2.4.2 Bemiddeling	15
2.4.3 Verblijfsregeling & co-ouderschap	15
2.4.4 Oudervervreemding	15
2.4.5 Onderhoudsuitkering	15
2.4.6 Fiscale maatregelen.....	16
2.4.7 Miserietaks	16
3 HET BEGIN VAN HET GEZIN.....	17
3.1 Anticonceptie.....	17
3.2 Abortus – afbreken zwangerschap.....	17
3.3 Discreet bevallen	17
3.4 Levenloos geboren kinderen.....	18

3.5	Gezinnen met een kinderwens	18
3.5.1	Ethische vraagstukken.....	18
3.5.2	Draagmoederschap	18
3.5.3	Donoren	18
3.6	Adoptie	19
3.7	Zorgouderschap	19
4	GEZINS- EN OPVOEDINGSONDERSTEUNING	20
4.1	Preventieve opvoedingsondersteuning	20
4.1.1	Preventieve gezinsondersteuning bij de geboorte	20
4.1.2	Preventieve gezinsondersteuning voor gezinnen met jonge kinderen.....	20
4.1.3	De Generatie Rookvrij.....	21
4.2	Pleegzorg	21
4.3	Jeugdhulp	22
4.3.1	Aanmelding en opstart jeugdhulp.....	22
4.3.2	Verontrustende situaties	22
4.3.3	Betrekken context van het kind	23
4.3.4	Jeugdhulplandschap	23
4.3.5	Participatie en rechten in de jeugdhulp.....	23
4.3.6	Continuïteit tijdens en transitie uit de jeugdhulp.....	24
4.4	Jeugddelinquentie	24
4.5	Relatieondersteuning	24
4.6	Intrafamiliaal geweld	25
5	GEZINNEN & ASIEL EN MIGRATIE	27
5.1	Gezinshereniging.....	27
5.2	Minderjarigen.....	28
5.3	Opvang en procedure asielzoekers	28
5.3.1	Opvang van asielzoekers in België	28
5.3.2	Opsluiting van asielzoekers in België	29
5.3.3	Opvang aan de buitengrenzen en in EU	29
5.3.4	Asielprocedure	29
5.4	Integratie.....	29
6	COMBINATIE ARBEID EN GEZIN.....	30
6.1	Evenwichtige verdeling zorgtaken tussen ouders	30
6.2	Geboorteverlof.....	30
6.3	Verlofstelsels	31
6.3.1	Ouderschapsverlof	31
6.3.2	Andere verlof-motieven en een overkoepelend verlofstelsel ?	32

6.3.3	Sociaal verlof	32
6.4	Deeltijds werken.....	32
6.5	Flexibel werken	33
6.6	Gezinsvriendelijke bedrijven	34
6.7	Gezinsondersteunende diensten (niet op de werkvloer)	34
7	KINDEROPVANG.....	35
7.1	Aanbod en toegankelijkheid kinderopvang	35
7.2	Flexibele en occasionele kinderopvang	35
7.3	Betaalbaarheid kinderopvang.....	36
7.4	Functies kinderopvang	36
7.4.1	Economische functie	36
7.4.2	Pedagogische functie	37
7.4.3	Sociale functie	37
7.5	Het kinderopvanglandschap	38
7.6	Buitenschoolse kinderopvang	38
8	MANTELZORG	40
8.1.1	Financieel ondersteunen van de mantelzorger en mantelzorgverlof	40
8.1.2	Ondersteunen van de zorgbehoevende en mantelzorger.....	40
8.1.3	Zorg voor de mantelzorger	41
9	INKOMENS TUSSEN GEZINNEN HERVERDELEN EN ARMOEDE BESTRIJDEN	43
9.1	Kinderbijslag en gezinsfiscaliteit	43
9.2	Armoede (bij gezinnen) bestrijden	44
9.2.1	Dak & en thuisloosheid van gezinnen.....	45
10	GEZIN EN ONDERWIJS	46
10.1.1	Leer- en schoolplicht	46
10.1.2	Ouderbetrokkenheid en ondersteuning leerlingen.....	46
10.1.3	Zorgbeleid op school	47
10.1.4	Vrije schoolkeuze	48
10.1.5	Kostprijs	49
11	GEZINSVRIENDELIJK WONEN	51
11.1	Nieuwe woonvormen	51
11.1.1	Kleinere gezinnen en eenoudergezinnen	51
11.1.2	Intergenerationeel samenwonen	51
11.1.3	Solidair samenwonen	52
11.1.4	Betaalbaar wonen	52

11.2	De gezinswoning	53
11.3	Publieke ruimte	54
11.3.1	Schoolomgeving	54
11.3.2	Kindvriendelijke steden en gemeenten	55
12	ERFRECHT EN ERFBELASTING	56
12.1	Algemeen	56
12.2	Specifieke erfgenamen.....	56
12.3	Modaliteiten	57
	CONCLUSIE: PLEIDOOI VOOR EXPLICIET GEZINSBELEID	58
	Gezinsbeleid gefocust op alleenstaanden en eenoudergezinnen?	58
	Kindbeleid in plaats van gezinsbeleid?.....	58
	Pleidooi voor een expliciet gezinsbeleid	59
	BIBLIOGRAFIE.....	60

Inleiding

1.1 Aanleiding onderzoek

Het publieke debat in de aanloop naar verkiezingen kristalliseert zich doorgaans rond twee of drie centrale thema's. Dit is ook naar aanleiding van de tweede moeder der verkiezingen het geval. De grote onderwerpen vandaag zijn koopkracht, migratie en klimaat. Deze thema's worden door en in de media verder uitgediept, waardoor de visie van de verschillende partijen voor de burger duidelijk wordt. Dit impliceert dat andere thema's slechts worden verkend door de betrokken belangengroepen of door burgers die zich bewust wensen te informeren en hiervoor de nodige tijd vinden om zich te verdiepen in de programmateksten. Een van die thema's betreft het gezinsbeleid.

Waarom gezinsbeleid?

- We pleiten voor een expliciet gezinsbeleid dat de maatschappelijke waarde van gezinnen en hun bijdrage aan de samenleving benoemt en ondersteunt
  - Dat kan sectoraal zijn (binnen het beleidsdomein Welzijn, Gezondheid en Gezin), maar ook aspectueel (binnen andere beleidsdomeinen)
  - Het gezinsbeleid moet erop gericht zijn het functioneren van gezinnen maximaal te ondersteunen
- Bron: Het gezin in Vlaanderen 2.o., uitgave van het Kenniscentrum Gezinswetenschappen*

Het Kenniscentrum Gezinswetenschappen (Odisee Hogeschool) benadrukt al jaren het belang van een gestructureerd gezinsbeleid: een beleid gericht op het functioneren van alle gezinsleden en het gezin als geheel, met name een beleid dat erop gericht is het maximale uit gezinnen te halen. (Luyten e.a. 2014) Gezinsbeleid belangt iedereen aan. Investeren in gezinnen loont, omdat dit uiteindelijk de samenleving ten goede komt. Het Kenniscentrum Gezinswetenschappen wil daarom zelf de handschoen opnemen en op die manier het thema gezinsbeleid mee op de (politieke) agenda plaatsen.

1.2 De onderzoeksmethodiek: vergelijkende analyse van de gepubliceerde verkiezingsprogramma's

Het Kenniscentrum Gezinswetenschappen volgt al jarenlang het gezinsbeleid op de voet door op gestructureerde wijze de genomen maatregelen te kwalificeren en analyseren. Vandaag zetten we de stap naar de analyse van de verkiezingsprogramma's van de verschillende politieke partijen: we kozen ervoor om de voorgestelde maatregelen en gearticuleerde beloftes van partijen n.a.v. de verkiezingen van mei 2019 voor en over gezinnen te exploreren, analyseren en ontsluiten. Zo kunnen we de burgers en het middenveld actief informeren over de voorstellen van politieke partijen voor en over gezinnen. In een tweede beweging willen we het debat over gezin, relaties en opvoeding faciliteren. Hier zijn welzijnsorganisaties, de Gezinsbond en andere organisaties uit het werkveld vaak onze partners.

Daar waar de meeste analyses in kranten e.a. gebeuren op basis van vragen die worden voorgelegd aan de partijen zelf, **analyseerden wij de gepubliceerde teksten van de verkiezingsprogramma's**. De door de partijen (online) gepubliceerde verkiezingsprogramma's zijn het corpus van onze analyse. In dit rapport analyseren we de tekstfragmenten rond het gezinsbeleid in de verkiezingsprogramma's van de Vlaamse partijen voor de Vlaamse, federale en Europese verkiezingen van 2014 en 2019. We bespreken hierbij alle in de Kamer vertegenwoordigde politieke fracties. Dit betreft volgende partijen: **CD&V, Groen, N-VA, Open Vld, PVDA, sp.a en Vlaams Belang**.

De onderzoeksmethodiek biedt kansen maar heeft ook beperkingen. Een analyse van de verkiezingsprogramma's heeft als voordeel dat we kunnen vaststellen hoeveel aandacht spontaan aan gezinnen en gezinsbeleid wordt gegeven, en wat partijen uit eigen beweging wel of niet opnemen in hun programma. Het heeft evenwel als onmiskenbaar nadeel dat dit vaak een interpretatieve opdracht is: we exploreren de hele tekst op gezinsrelevante maatregelen of visiebepalingen, zonder dat de partij dit per definitie zelf toekent aan gezinsbeleid. Bovendien geeft het ook geen sluitend antwoord op de visie op gezinnen, noch wordt opgenomen of het harde of zachte verkiezingsbeloftes betreft. Doordat sommige partijen een uitgebreider verkiezingsprogramma hebben, zullen deze logischerwijze meer maatregelen kunnen voorstellen en zullen zij dus meer naar voren komen in dit rapport.

We maken, gelet op onze positie als onafhankelijk kenniscentrum, bewust een rapport dat niet normatief is. De diverse beloftes en maatregelen worden beschreven en naast elkaar geplaatst, zonder waardering. We gebruiken hiervoor zo veel als mogelijk het taalgebruik van de politieke partijen zelf. Dit impliceert dat eventuele normatieve uitspraken en beschrijvingen in het analyse-luik niet aan de onderzoekers zijn toe te schrijven, maar aan de politieke partij die deze stellingen voorafgaat of volgt. In de verkiezingsprogramma's gebruiken partijen vaak de tegenwoordige tijd om hun maatregelen of beloftes te omschrijven, zo ook in deze analyse.

1.3 Onderzoeksfocus

We presenteren in dit rapport een synthetische weergave van de beloftes en maatregelen die de partijen voorstellen voor het gezinsbeleid. Gezinsbeleid is gericht op het maximaal ondersteunen van het functioneren van gezinnen (De Hoog & Hooghiemstra, 2006) en omvat een breed spectrum aan beleidsthema's. Sommige thema's hebben gezinnen bewust als doelgroep: bv. kinderopvang, kinderbijslag en preventieve gezinsondersteuning. Andere thema's hebben een weerslag op gezinnen: bv. sociale zekerheid, fiscaliteit en werkgelegenheid. Het gezinsbeleid is in de eerste plaats een regionale bevoegdheid, toegewezen aan het beleidsdomein van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (verticaal of sectoraal gezinsbeleid), maar gelet op de veelheid aan thema's is het duidelijk dat deze ook onder andere bevoegdheidsdomeinen of zelfs niveaus ressorteren (horizontaal of aspectueel gezinsbeleid) (Luyten, 2016).

We beschrijven in dit rapport op geïntegreerde wijze de maatregelen en beloftes rond de voornaamste gezinsbeleidsthema's. Dit zijn: partnerrelaties (en onderlinge solidariteit), ouderschap, preventieve opvoedings- en gezinsondersteuning, pleegzorg, jeugdhulp en jeugddelinquentie, asiel en migratie, combinatie gezin-arbeid en de kinderopvang, de informele zorg (mantelzorg), kinderbijslag (groeipakket) en gezinsarmoede, gezinsvriendelijk wonen, en het thema onderwijs en gezin en het erfrecht. Dit betekent dat we enkele thema's onbesproken laten, zoals bv. de formele zorg, ook voor gezinsleden met een beperking, en de cultuurparticipatie van gezinnen.

We hopen dat deze werkwijze de lezer voldoende informatie geeft met betrekking tot een thema waarin hij/zij geïnteresseerd is en dat dit samenbrengen van thema's de aanzet kan zijn tot verdere analyses.

Onderzoeksresultaten

1.1 Enkele voorafgaandelijke vaststellingen

Gezinnen die zich goed willen informeren en alle verkiezingsprogramma's wensen te lezen, dienen **969 pagina's** te doorworstelen. In 2014 waren dat er 893. Opmerkelijke verschuivingen zijn de halvering in aantal pagina's van het **Groen**-programma, en de verdubbeling van het programma van **Vlaams Belang** (van 40 naar 100 p.). Ook **PVDA** publiceert 100 p. extra.

Partijen publiceren de programma's betrekkelijk laat, wat het moeilijk maakt voor gezinnen om zich tijdig te informeren.

Geen enkele partij maakt in het programma nog een onderscheid naar beleidsniveau (regionaal, federaal of Europees). De partijprogramma's vermelden maatregelen en beloftes voor het regionale, federale en Europese niveau door elkaar, gelet op het samenvallen van de verkiezingen. Nochtans hebben de drie niveaus elk hun belang voor het gezinsbeleid. De toename van gezinsmaatregelen op Europees niveau is duidelijk, vooral m.b.t. de combinatie arbeid en gezin, maar ook in de omkadering van gezinnen op de vlucht. De federale overheid heeft de persoonsgebonden bevoegdheden dan wel overgedragen aan de regio's, het belang van het federale niveau inzake gezinsbeleid is niet te onderschatten. Het is nog steeds de Belgische federale overheid die bevoegd is voor de wettelijke kaders die gezinnen en samenlevingsvormen structureren en de rechten en plichten van gezinsleden vastleggen en handhaven. Het is tevens vooral het federale niveau dat via fiscaliteit en sociale zekerheid bevoegd blijft voor de (her)verdeling van het inkomen. Thema's als de verdere ontwikkelingen in de reproductieve geneeskunde, de rechten en plichten van stiefouders of de gezinsvorming bij vreemdelingen krijgen op federaal niveau een verdere invulling. De Vlaamse Gemeenschap is dan weer zeer actief als het gaat over de hulp en bijstand aan gezinnen en kinderen. Vlaanderen bepaalt het beleid inzake het ondersteunen van gezinnen met preventie, opvang, zorg en welzijn. Voor de uitvoering van haar beleid steunt Vlaanderen in toenemende mate op de lokale besturen, die zelf ook eigen initiatieven nemen.

In de verkiezingsprogramma's anno 2019 komt de term gezinsbeleid op zich voor bij vijf van de zeven partijen. **Groen** en **Open Vld** benoemen het gezinsbeleid niet als beleidsdomein.

CD&V pleit voor een eigentijds en modern gezinsbeleid, een beleid dat inclusief en progressief universeel moet zijn. Het moet alle gezinnen, ook de maatschappelijk meest kwetsbare, meeterken. Het moet een gezinsbeleid betreffen dat tegemoetkomt aan de moderne levensloop en actuele (zorg)vragen van mensen en gezinnen, met een flankerend gezinsbeleid dat inzet kinderopvang en een goed evenwicht tussen werk en gezin, versterken we de arbeidsmarktpositie van vrouwen.

In het programma van **NVA** komt de term gezinsbeleid voor als een instrument voor het voeren van een Vlaams beleid, met een pleidooi om de financiële ruimte te creëren om een **coherent welzijnsverhaal en gezinsbeleid** te kunnen voeren (bv. via de vrijgekomen budgetten door het groei-pakket en bv. door het defiscaliseren van enkele aan kinderen gerelateerde aftrekken). **N-VA** wil een warme thuis voor elk kind en stelt daarom in het **gezinsbeleid** het belang van het kind voorop.

Ook in het programma van **PVDA** komt de term gezinsbeleid voor, maar vooral exemplarisch bij de verwijzing naar de zesde staatshervorming.

In het programma van **sp.a** is er sprake van de nood aan een actief gezinsbeleid, onder de noemer 'investeren in de allerjongsten' en het bieden van alle kansen aan de allerkleinsten. Maar het concept actief gezinsbeleid wordt niet concreet uitgewerkt of ingevuld.

In het programma van **Vlaams Belang** wordt de term gezinsbeleid éénmaal gebruikt in de visie rond een sociale verzekering op maat van de Vlamingen, waardoor de inkomsten van de Vlamingen kunnen gebruikt worden voor het financieren van een eigen actief tewerkstellingsprogramma, pensioenbeleid, gezinsbeleid en daarenboven om een eigen visie te ontwikkelen op de ziekteverzekering en de gezondheidszorg.

1.2 De diversiteit van gezinsvormen is een realiteit, ook in de verkiezingsprogramma's

De diversiteit van gezinsvormen is een realiteit, ook in de verkiezingsprogramma's. We zien ook het concept *family* verschijnen in programma's.

Intact kerngezin, nieuw of anders samengestelde gezinnen, eenoudergezinnen... Doorheen de verkiezingsprogramma's komen de verschillende gezinsvormen aan bod zonder dat de diversiteit *an sich* een thema is. Noch wordt dit als een problematiek naar voren geschoven, tenzij als het bv. Gaat over de maatschappelijke aanvaarding en gelijke kansen voor LGBTIQ (maar dan is dit slechts beperkt tot hun gezinscontext). We zien voorstellen om de fiscaliteit voor nieuw samengestelde gezinnen te verbeteren (of bv. het inschrijvingsbeleid in scholen), en ook enkele suggesties rond alternatieve woonvormen, bv. kangoeroewonen. Enkele partijen stellen voor dat 'beste vrienden' of 'sociale familieleden' kunnen worden aangeduid in het kader van mantelzorgverlof of een voordeligere erfbelasting.

Iedereen blijkt het erover eens dat we vandaag een grote verscheidenheid aan gezinsvormen kennen en veel gezinsdynamiek. Het feit dat de diversiteit genormaliseerd lijkt voor de meeste partijen, is een wenselijke vaststelling. We stellen ons wel de vraag of door de normalisering de aandacht voor de diverse gezinsvormen niet zal ondersneeuwen tijdens de besluitvorming. Het is belangrijk dat de beleidsmakers bij het nemen van maatregelen expliciet rekening houden met die diversiteit aan gezinsvormen. Bovendien ervaren we te weinig aandacht voor gezinsdynamiek en gezinstransities, voor de overgang van de een naar andere gezinsvorm. Een gezin is geen statisch gegeven. Wie vandaag alleenstaande of koppel is, is dat mogelijk morgen niet meer.

1.3 Wie maatregelen voor gezinnen wil vinden, zal goed moeten zoeken

Wie maatregelen rond het gezinsbeleid wil vinden, zal goed moeten zoeken (behalve bij **CD&V** die er haar partijprogramma mee start). Bij het lezen van de grote hoofdstukken, staat het gezin bij de andere partijen niet zichtbaar in de inhoudstafel. Wel komt het gezin op een onderliggend niveau aan bod, maar dan vanuit de blik van kinderen (**Groen**, **N-VA**, **Open Vld** en **sp.a**), of alleenstaanden. Bijna elke partij neemt wel expliciet een subthema op rond de combinatie arbeid en gezin op.

Het valt op dat het gezin als thema en als beleidsdomein zeer gefragmenteerd wordt behandeld. Alleen **CD&V** behandelt 'het gezin' als een echt hoofdstuk (in groot contrast met het programma van 2014, toen gezin zelfs niet één van de acht bouwstenen van hun programma was).

Toch stellen de partijen een breed scala aan (kleine of grotere) maatregelen voor gezinnen voor, die het hele spectrum van het gezinsleven omhelzen.

De voorgestelde maatregelen omhelzen het hele spectrum van het gezinsleven. Voor ons is de extra aandacht voor het egalitaire gezinstype opmerkelijk, met het appél aan vaders en meemoeders om meer aandacht te besteden aan zorg en huishoudelijke taken.

Ook het idee dat burgers meer zelf en onderling moeten gaan regelen en minder snel op de overheid moeten terugvallen, is zichtbaar in alle programma's: we zien een verdere evolutie van verzorgingsstaat naar zorgzame samenleving. Het huidige politieke discours over de zorgzame samenleving verhoogt de druk op gezinnen en dit vertaalt zich ook in de verkiezingsprogramma's. Het stimuleren van mantelzorg riskeert de terugkeer van vrouwen naar de haard te bevorderen. Vrouwen horen op hetzelfde moment twee boodschappen: enerzijds een pleidooi om buitenshuis te gaan werken en tegelijkertijd een politiek verhaal dat het opnemen van mantelzorg stimuleert. De wijze waarop de overheid families met zorgbehoeften ondersteunt, kan invloed hebben op de woonpatronen. Mensen (vooral vrouwen?) met minder mogelijkheden op de arbeidsmarkt zullen mogelijk eerder de keuze maken om thuis te blijven om zorg te verlenen. De partijen stellen allemaal maatregelen voor rond mantelzorg, maar of ze daarmee obstakels wegnemen die de combinatie van professionele en mantelzorg verhinderen, is niet duidelijk. (Luyten, 2016)

2 Partnerrelaties

2.1 Solidariteit tussen relatietypes

CD&V, N-VA en Open Vld willen maatregelen nemen om de fiscale verschillen tussen trouwen, wettelijk samenwonen, feitelijk samenwonen of alleen wonen, weg te werken. N-VA en CD&V willen kinderen ten laste gelijk(er) behandelen.

Open Vld wil de fiscale discriminatie wegwerken door de bijzondere bijdrage voor de sociale zekerheid, die vandaag wordt berekend op het gezinsinkomen, op individuele basis te gaan berekenen én door de tarieven halveren. Dit zou volgens de partij een single-bonus opleveren van maximaal 365,64 euro op jaarbasis.

CD&V wil de gezinskorting op de bedrijfsvoorheffing voor gezinnen met kinderen beter afstemmen op de effectieve belastingvoordelen voor kinderen ten laste én voor alleenstaande ouders, en het moet ook worden toegepast bij de bedrijfsvoorheffing op sociale uitkeringen. De bedrijfsvoorheffing voor gehuwden en alleenstaanden wordt gelijkgeschakeld door de korting voor alleenstaanden ook toe te kennen aan gehuwden en wettelijk samenwonenden, met behoud van een afzonderlijke schaal voor zij die genieten van het huwelijksquotiënt.

CD&V hervormt het huwelijksquotiënt tot een gezinsquotiënt voor gezinnen met kinderen en gezinnen die een zorgtaak voor een hulpbehoevend gezins- of familielid opnemen. De huidige regeling wordt behouden voor wie vandaag al het huwelijksquotiënt geniet.

CD&V wil de plafonds van de netto bestaansmiddelen om als kind ten laste te blijven, gelijkschakelen voor alle kinderen, ongeacht of ze ten laste zijn van een ouder die belast wordt als alleenstaande of als gehuwde, mét behoud van de vrijstellingen voor onderhoudsbijdragen, wezenpensioenen, inkomsten uit studentenarbeid en als student-ondernemer. En het eenvormige plafond wordt opgetrokken tot het niveau van het belastingvrije minimum, momenteel 8.860 euro voor lage inkomens in AJ 2020.

Voor **N-VA** moeten verschillende samenlevingsvormen fiscaal op dezelfde manier behandeld worden, maar is dat vandaag niet altijd het geval.

Bij de opbouw van pensioenrechten heeft **CD&V** oog voor de nieuwe samenlevingsvormen. Partners die gehuwd zijn of wettelijk samenwonen, moeten grondig geïnformeerd worden over de gevolgen en dezelfde pensioenbescherming genieten. **Open Vld** wil het onderscheid tussen gehuwden en wettelijk samenwonenden in de pensioenwetgeving wegwerken. **sp.a** wil geleidelijk de vervangingsratio voor de alleenstaande pensioenen verhogen tot op het niveau van het gezinspensioen

2.2 Solidariteit binnen de partnerrelatie

CD&V wil de solidariteit tussen feitelijk samenwonenden en tussen wettelijk samenwonenden versterken, aangezien steeds meer koppels hiervoor kiezen zonder voldoende op hoogte te zijn van de juridische gevolgen van hun statuut. **CD&V** wil vermijden dat een van de partners in de kou blijft staan (na relatiebreuk of overlijden). **CD&V** wil mensen meer sensibiliseren over deze gevolgen en formuleert ook concrete voorstellen om de partners meer te beschermen.

CD&V pleit ervoor de juridische bescherming van wettelijke samenwonenden te verbeteren. Zo willen ze dat wettelijke samenwonenden de mogelijkheid krijgen om, net als getrouwde koppels, een gemeenschappelijk vermogen op te bouwen. Ook moet het mogelijk zijn voor partners om, na beëindi-

ging van de relatie, een onderhoudsvordering in te stellen. Verder wil **CD&V** een rechterlijke billijkheidscorrectie invoeren voor het geval er bij de beëindiging van de relatie een onredelijke verdeling van het samen opgebouwde vermogen is gebeurd.

Zonder de vrijheid van feitelijk samenwonende partners te beperken, wil **CD&V** ook hier in een facultatieve bescherming voorzien om de kwetsbare partner te behoeden voor armoede en genderongelijkheid tegengaan. Daarom zou er ook voor feitelijke samenwonenden de mogelijkheid moeten zijn om, bij de beëindiging van de relatie, aan de rechter te vragen een billijkheidscorrectie op het samen verworven vermogen toe te passen of onderhoudsgeld toe te kennen.

CD&V, Groen, Open Vld, PVDA en **sp.a** hebben aandacht voor de pensioenkloof tussen vrouwen en mannen omwille van de loon- en de zorgkloof. **CD&V, Groen, N-VA, Open Vld, PVDA** en **sp.a** voorzien maatregelen in het voordeel van de pensioenopbouw voor periodes van (ouderschaps)zorg. **Groen** wil de pensioenen van de partners binnen het koppel samentellen en het eerlijk over de twee verdelen, voor de duur van het huwelijk of het samenlevingscontract, ook voor de aanvullende pensioenen. Zo wordt de partner die wat minder werkt om voor de kinderen te zorgen, niet afgestraft in het pensioen. Voor **PVDA** heeft een vrouw een volledige loopbaan na 40 gewerkte jaren. Volgens **N-VA** daalt de genderkloof in het pensioen, doordat vooral vrouwen langer aan het werk blijven en zo meer eigen pensioenrechten opbouwen.

CD&V kent pensioenrechten bij overlijden ook toe aan wettelijk samenwonende koppels die een engagement tot hulp zijn overeengekomen.

CD&V en **Open Vld** wensen dat wanneer wettelijk samenwonende of gehuwde partners uit elkaar gaan, het pensioen dat zij gezamenlijk hebben opgebouwd onder beide partners zal verdeeld worden.

CD&V wil de bescherming van de langstlevende partner versterken en moedigt hem aan actief te zijn of te blijven. Bij de overgangsuitkering houdt **CD&V** meer rekening met de kinderlast van de langstlevende partner. De onredelijkheden in het overlevingspensioen wordt weggewerkt en de cumulatie van een overlevingspensioen met een inkomen uit arbeid en een vervangingsinkomsten versoepeld.

2.3 Modaliteiten huwelijkssluiting

N-VA wil onder bepaalde voorwaarden huwen ook mogelijk maken in een gemeente waar je niet gedomicilieerd bent, maar waar iemand een speciale band mee heeft.

Vlaams Belang vindt dat burgemeesters en schepenen geen huwelijken mogen voltrekken wanneer de bruid of de bruidegom niet de nodige beleefdheid kan opbrengen om de burgemeester, de schepenen of aanwezige ambtenaren de hand te schudden.

2.4 Relatiebreuk

2.4.1 Evaluatie wetgeving

N-VA wenst de 10 jaar oude wetgeving rond co-ouderschap grondig te evalueren. Daarnaast pleit **CD&V** voor een evaluatie van de verschillende echtscheidingsprocedures, omdat het belangrijk is dat de dialoog tussen ex-partners zoveel mogelijk gestimuleerd wordt voordat de echtscheiding wordt uitgesproken.

2.4.2 Bemiddeling

Geschillen inzake familiale relaties worden, volgens **N-VA**, bij uitsteking via bemiddeling geregeld. Bij een scheiding waarbij kinderen betrokken zijn, geniet het voor **N-VA** de voorkeur in gezamenlijk overleg tot overeenkomst te komen. Ook **CD&V** wil nog meer inzetten op dialoog en bemiddeling en kinderen een stem geven. Hoe kleiner de interventie van derden moet zijn, hoe beter. Dialoog tussen de ouders onderling en met de kinderen moet voor eventuele verdere stappen plaatsvinden. De justitiehuisen kunnen op vraag van de familierechtbanken een belangrijke rol spelen.

Volgens **CD&V** is er nood aan sensibilisering en vorming van magistraten, advocaten en andere professionals m.b.t. de problematiek van vechtscheidingen en oudervervreemding, zodat ze hun cliënten motiveren een zorgzaam scheidingstraject te kiezen waarin de belangen van de kinderen centraal staan. Advocaten moeten aangezet worden om de dialoog tussen ouders te stimuleren, geen kwetsende conclusies op te stellen en het conflict rationeel te benaderen. Ook het kind moet een stem krijgen in het debat. Indien nodig, kan een zelfstandige toegang tot de rechter helpen om de bescherming van zijn belangen af te dwingen.

CD&V relateert ook de kracht van bemiddeling. Vanzelfsprekend kunnen ook met goede bemiddeling niet alle scheidingen voorkomen worden. Een scheiding heeft een grote impact op kinderen. Verantwoordelijk scheiden, impliceert dat er wordt nagedacht over de gevolgen van de scheiding voor de kinderen. **CD&V** wil de integrale uitvoering van het actieplan 'kinderen bij scheiding' waarin het kind centraal staat. Daarin pleit **CD&V** er onder meer voor dat ouders die uit elkaar gaan een ouderschapsplan opstellen (en nadenken over de concrete gevolgen en regelingen voor de kinderen). Slagen de ouders hier niet in, dan is het belangrijk dat de rechter een gemotiveerde en evenwichtige uitspraak doet waarin beide ouders zich kunnen vinden.

Deze rechterlijke uitspraak moet volgens **CD&V**, beter dan vandaag, begeleid en afgedwongen worden. **CD&V** pleit in eerste instantie voor een oplossing via hulpverlening en justitieassistenten, voordat een beroep wordt gedaan op deurwaarders en politie.

2.4.3 Verblijfsregeling & co-ouderschap

N-VA wil dat de sanctiemogelijkheden t.a.v. een onwillige ouder, voor het niet naleven van vonnissen inzake omgangsrecht van ouders of grootouders, worden opgenomen in het vonnis of akkoord dat de omgangsregeling vastlegt. Het bestaande straffenarsenaal blijft voor **N-VA** een stok achter de deur tegenover de onwillige ouder.

2.4.4 Oudervervreemding

Voor **CD&V** is een van de hardnekkige problemen na een vechtscheiding oudervervreemding. Bij de aanpak van dit gelaagd probleem met complexe oorzaken dient men volgens **CD&V** vooral oog te hebben voor de dynamieken binnen en de context van het gezin. Er moet een ketengerichte aanpak komen die de klemtoon legt op conflictbeheersing en een goede samenwerking verzekert tussen justitie en hulpverlening om een escalatie van het conflict te vermijden en de schade voor de kinderen te beperken. **N-VA** wil eerst inzetten op preventie en herstelgericht contact. Als het niet anders kan moeten er sancties volgen.

2.4.5 Onderhoudsuitkering

N-VA heeft nood aan een meer objectieve berekeningswijze van de onderhoudsbijdrage, aangezien dit een van de meest fundamentele zaken is nadat ouders scheiden.

CD&V vindt dat de dienst alimentatievorderingen (DAVO) sterker en toegankelijker moet worden. **CD&V** wil hiervoor inzetten op de samenwerking met de lokale besturen en een meer gedecentraliseerde werking van DAVO-kantoren realiseren waardoor mensen ook bij het geïntegreerd breed onthaal een aanvraag kunnen doen. **CD&V** formuleert nog andere voorstellen. Zo moet de DAVO-evaluatiecommissie waar nodig de werking aanpassen zodat zowel de betaling als de terugvordering efficiënter verloopt. Ook de juridische hefbomen voor terugvordering moeten correct worden toegepast. **CD&V** wil de bekendheid van DAVO vergroten via grootschalige informatiecampagnes, met speciale aandacht voor het bereiken van verschillende doelgroepen. Bovendien moet het bestaan van DAVO vermeld worden op elk echtscheidingsvonnis. **PVDA** wil DAVO toegankelijk voor alle rechthebbenden, zonder inkomensplafond. Zo kunnen ex-partners en kinderen de onderhoudsuitkeringen invorderen.

sp.a gaat verder en stelt voor dat een rechterlijke beslissing tot betaling van onderhoudsgeld gepaard moet gaan met een automatische toekenning van een ontvangstmachtiging. Deze moet onmiddellijk worden overgemaakt aan DAVO.

2.4.6 Fiscale maatregelen

Voor **N-VA** moet een analyse worden gemaakt van de fiscale behandeling van onderhoudsbijdragen. **CD&V** wil het wetboek inkomstenbelastingen aanpassen zodat voortaan een vonnis met gelijkmatig verblijf niet automatisch fiscaal co-ouderschap oplegt, maar dat de rechter in zijn vonnis moet bepalen dat de belastingvrije sommen voor de kinderen gelijk onder de ouders moeten worden verdeeld, naar analogie van de voorwaarden voor overeenkomsten. Zo wil **CD&V** zorgen voor een gelijke verdeling tussen de ouders, maar dan wel op basis van het voor hen meest voordelige fiscale scenario. Daarenboven wil **CD&V** onderzoeken hoe de fiscale aftrek voor onderhoudsbijdragen kan worden bijgestuurd om mattheuseffecten en oneigenlijk gebruik te vermijden.

Via het instrument van het verblijfsregister (in elke gemeente) wil **CD&V** ook een gelijkwaardige verdeling tussen co-ouders mogelijk maken voor andere voordelen en kortingen zoals voor energie en water.

Het belastingkrediet (dat **CD&V** ook wenst te verdubbelen) wordt ook verleend aan een co-ouder die een kind niet ten laste heeft, maar aan wie de helft van de toeslag voor kinderen ten laste wordt toegekend.

2.4.7 Miserietaks

Open Vld wil de 'miserietaks', dit is het verdeelrecht voor verdelingen en afstanden van onroerende goederen tussen ex-echtgenoten en ex-wettelijk samenwonenden, naar 0% brengen en zo het verdeelrecht afschaffen.

3 Het begin van het gezin

3.1 Anticonceptie

PVDA wil de toegang tot contraceptie vergemakkelijken, door ze gratis te verstrekken, ongeacht de vorm ervan en ongeacht de leeftijd. **CD&V** en **sp.a** beogen een terugbetaling van alle vormen van anticonceptie voor vrouwen die recht hebben op een verhoogde tegemoetkoming (**CD&V**) of kwetsbare doelgroepen (**sp.a**).

PVDA wil garanties voor de centra voor gezinsplanning zodat ze hun opdracht van opleiding en vorming over contraceptie en abortus kunnen vervullen, zoals bv. het gratis verstrekken van de morning-afterpil in een vertrouwelijke en veilige, medische omkadering. Het aantal centra moet ook verhogen.

3.2 Abortus – afbreken zwangerschap

CD&V, Groen, Open Vld en **PVDA** stellen maatregelen voor rond abortus, in het kader van de ethische vraagstukken. **CD&V** benoemt enerzijds dat er niet lichtzinnig met het leven mag worden omgesprongen, maar stelt ook dat er omstandigheden zijn waarin abortus wenselijk of gewenst is. **Groen, Open Vld** en **PVDA** wijzen hierbij expliciet op het recht van zelfbeschikking als vrouw, **PVDA** noemt het een vereiste voor vrouwen om vrij en zelfstandig te zijn. **PVDA** duidt ook op het feit dat in enkele Europese landen het recht op abortus onder druk staat.

Voor **CD&V** is het belangrijk dat zwangerschapsafbreking zorgvuldig wordt uitgevoerd en dat er voldoende professionele begeleiding is. Ook **Groen** vermeldt de nood aan tijdige, eerlijke en heldere informatie, ook over de alternatieven en de gevolgen van de ingreep. **CD&V** wijst in het bijzonder op die professionele begeleiding wanneer vaststaat dat een kind met een beperking geboren zal worden. De keuze voor een kind met een beperking mag niet negatief worden benaderd.

Groen, Open Vld en **PVDA** pleiten voor een uitbreiding van de toelaatbare termijn voor abortus: respectievelijk 16 weken, meer dan 12 weken, en 18 tot 20 weken (i.p.v. de huidige 12 weken). Zo wordt abortus een recht, ook voor de vrouwen die bv. niet naar Nederland kunnen gaan voor de ingreep. **Groen** en **PVDA** willen de verplichte bedenktijd ook inkorten tot 48 uur (i.p.v. 6 dagen). **Open Vld** wijst op het feit dat de vrije abortus uit het strafwetboek werd gehaald, terwijl **PVDA** en **Groen** de volledige decriminalisering vragen. **Open Vld** vermeldt de recent ingevoerde doorverwijsplicht voor de weigerende arts, **PVDA** neemt als voorstel op om de doorverwijzing (naar andere dokters of instellingen) verplicht te maken voor dokters en ziekenhuizen die geen abortus willen plegen.

CD&V vraagt een evaluatie van de wet op zwangerschapsafbrekingen.

3.3 Discreet bevallen

CD&V, Groen en **N-VA** willen een kader ontwikkelen om **discreet bevallen** mogelijk te maken, waarbij de naam van de moeder niet in de geboorteakte komt. **Groen** en **N-VA** geven aan enkele gegevens te bewaren (**N-VA**: door onafhankelijke instantie), wat later tot contact kan leiden: door het kind (**N-VA**) of als moeder én kind het willen (**Groen**)

3.4 Levenloos geboren kinderen

CD&V vraagt blijvende aandacht voor de betrokken ouders en families van levenloos geboren kinderen.

3.5 Gezinnen met een kinderwens

In de verkiezingsprogramma's van 2014 was er aandacht voor een statuut voor meemoederschap (**CD&V, Groen, Open Vld, PVDA** en **sp.a**), adoptie door holebi's en gendervariante personen (**CD&V, Groen** en **PVDA**) en adoptieverlof (**N-VA** en **sp.a**), draagmoederschap (**CD&V, Groen, N-VA, Open Vld** en **sp.a**) en de anonimiteit van de donor (**Groen** en **Open Vld**). Draagmoederschap staat opnieuw op de agenda (met dezelfde standpunten als in 2014), net als donatie en adoptie(verlof).

Soms is een duwtje in de rug nodig om een kinderwens te vervullen. Voor **CD&V, Groen** en **N-VA** staat het belang en de rechten van het kind steeds voorop.

3.5.1 Ethische vraagstukken

De vooruitgang van de wetenschap stelt wensouders voor nieuwe vragen. **CD&V** wil mensen ondersteunen en versterken bij de keuzes die ze maken en zo hun levenskwaliteit verbeteren. **Open Vld** wil het debat aangaan en waar nodig de wetgeving verfijnen om te vermijden dat de wetenschap (rond DNA-analyse en genterapie, bv. n.a.v. een geboorte) het wetgevend kader zou inhalen. **Groen** benoemt ook de contouren van wat volgens de partij ethisch toelaatbaar is m.b.t. de nieuwe biotechnieken (bv. embryo-onderzoek): commerciële doeleinden (geldgewin) of het verbeteren van het menselijk ras en (identiek genetisch) klonen kan niet. Ook mogen mensen het geslacht van hun kind niet zelf kiezen, tenzij om een ernstige erfelijke ziekte te voorkomen.

3.5.2 Draagmoederschap

CD&V, Groen, N-VA, Open Vld en **sp.a** pleiten voor een juridisch kader om (niet-commercieel, altruïstisch) draagmoederschap te regelen en commercieel draagmoederschap te verbieden. **Groen** wijst ook naar de Europese wetgever hiervoor. De partijen willen garanties voor alle betrokkenen: het kind, de draagmoeder en de wensouders, waarbij de rechten (welzijn, belang) van het kind vooropstaan. **Open Vld** benoemt draagmoederschap als een oplossing voor homokoppels om kinderen te krijgen (en erkennen). **Groen** vraagt expliciet een regeling zonder onderscheid tussen hetero- en homokoppels.

3.5.3 Donoren

N-VA pleit voor het afschaffen van de anonimiteit van sperma- en eiceldonoren, vanuit de overweging dat het belangrijk is voor de identiteitsvorming van de kinderen om de eigen afkomst te kennen.

CD&V stelt maatregelen voor in het verlengde van de aandacht die nodig is voor de impact van de kinderwenskeuzes op het kind zelf. **CD&V** vindt het belangrijk dat kinderen via een interfederaal afstammingscentrum hun recht op identiteit kunnen uitoefenen en de identiteit van toekomstige donoren of biologische ouders kunnen opvragen. Het centrum houdt rekening met de belangen van de verschillende betrokkenen (kind, donoren of geboorteouders), waarbij het belang van het kind de eerste overweging vormt. Personen die in het verleden anoniem doneerden, zullen vrijwillig DNA kunnen afstaan bij het centrum om zo eventuele donorkinderen hun recht op identiteit te waarborgen.

Voor **Groen** krijgen donorkinderen recht op informatie over hun donor. **Groen** wil ook de psychologische ondersteuning voor, tijdens en na de donatie versterken. **Groen** pleit voor de invoering van een nieuw type donor: de open-profiel-donor: kinderen kunnen de sociale en fysieke gegevens van hun donor opvragen en als ze 16 worden ook de identiteit. Contact tussen donor en kind is mogelijk bij wederzijdse toestemming.

3.6 Adoptie

CD&V wil strikt toezien op een kwalitatieve uitvoering van de nieuwe decretale bepalingen m.b.t. de binnenlandse en interlandelijke adoptie. Interlandelijke adoptie zal ook in de toekomst een beschermingsmaatregel blijven voor kinderen die in hun herkomstland geen passende bescherming krijgen. De strijd tegen misbruiken en kinderhandel moet prioritair blijven. Een kwaliteitsvolle screening en opvolging van de adoptiekanalen kan enkel door een goede samenwerking van alle bevoegde overheden en diensten, zowel op internationaal als op nationaal vlak. **N-VA** wenst verdere maatregelen om probleemsituaties bij interlandelijke adoptie te vermijden en op te vangen.

CD&V pleit voor de verlenging van het adoptieverlof tot 15 weken, ongeacht de leeftijd van het kind.

3.7 Zorgouderschap

In de verkiezingsprogramma's in 2014 stond een statuut voor de meemoeder met stip op de agenda van **CD&V**, **Groen**, **Open Vld**, **PVDA** en **sp.a**. **CD&V** en **Groen** pleitten ook voor een sociaal of zorgouderschap.

CD&V vindt het noodzakelijk dat er een statuut met een wettelijke bescherming komt voor zorgouders, dit zijn: de nieuwe partner van de ouder die mee instaat *voor de opvoeding en verzorging van het kind of om grootouders of andere familieleden die opvoedende taken op zich nemen*. Het statuut (rechten en plichten) kan worden toegekend in het belang van het kind, aan deze personen met een bijzondere zorgrelatie, maar zonder dat ze de natuurlijke of juridische ouder zijn.

4 Gezins- en opvoedingsondersteuning

4.1 Preventieve opvoedingsondersteuning

Er zijn opvallend minder maatregelen opgenomen over (preventieve) opvoedingsondersteuning in vergelijking met het vorige verkiezingsprogramma (m.b.t. de Huizen van het Kind).

Enkele partijen formuleren voorstellen rond ondersteuning bij de geboorte (**Groen**, **Open Vld** en **sp.a**). **N-VA** vindt niet dat de overheid moet bepalen hoe de opvoeding eruit moet zien. **CD&V**, **Open Vld**, **sp.a** formuleren wel gezinsondersteunende maatregelen voor jonge gezinnen. De voorgestelde maatregelen zijn voor *alle* gezinnen met jonge kinderen (*universele toepassing*), maar **CD&V**, **Groen** en **sp.a** wijzen ook op kwetsbare groepen of gezinnen in armoede of ongelijkheid. **CD&V** benoemt de moeilijke momenten in een opvoedingsrelatie en **Open Vld** wijst op kinderen die het soms moeilijk hebben, en op het belang van een kompas wanneer mensen moeilijk hun weg vinden. **CD&V** en **Open Vld** stellen maatregelen voor rond het Huis van het Kind.

4.1.1 Preventieve gezinsondersteuning bij de geboorte

Open Vld stelt een sensibiliseringscampagne voorop bij artsen en vroedvrouwen voor de preventie van postnatale depressies. Zo kunnen risicofactoren op postnatale depressie vroegtijdig worden opgespoord. **sp.a** wil investeren in een perinataal netwerk dat kwetsbare gezinnen van nabij kan opvolgen zodat ze de nodige prenatale zorgen krijgen. Zo krijgt het ongeboren kind de beste zorgen om vanaf de geboorte te starten. **Groen** wil borstvoeding beter ondersteunen en de internationale code rond moedermelkvervangende producten strikter toepassen.

4.1.2 Preventieve gezinsondersteuning voor gezinnen met jonge kinderen

Volgens **N-VA** verdient het gezin ondersteuning van de overheid (gelet op de belangrijke rol voor de identiteitsvorming en gemeenschapsvorming). Maar: de overheid moet niet bepalen hoe de opvoeding en het gezin eruit moet zien. De overheid dient ouders voldoende ademruimte te bieden om hun gezinsleven te ontplooiën. Tegelijk geeft **N-VA** aan een warme thuis voor elk kind te willen creëren (zie verder bij Jeugdhulp).

CD&V vermeldt net een waaier aan diensten beschikbaar dichtbij de gezinnen. Ook **sp.a** en **Open Vld** nemen maatregelen op rond preventieve gezinsondersteuning. **Sp.a** wil investeren in de allerjongsten, omdat dit de grootste impact heeft op het wegwerken van ongelijke kansen doorheen het leven. Voor **Open Vld** is jonge ouders ondersteunen belangrijk, want de kansen die men krijgt als baby of kind bepalen een mooie toekomst, waarop jongeren recht hebben. **Groen** benoemt niet echt concrete maatregelen, maar vindt dat het beter is om resoluut te investeren in jonge kinderen, dan de sociale ongelijkheid op latere leeftijd dicht te rijden. Meer geld voor o.a. opvoedingsondersteuning is volgens **Groen** een kwestie van gezond verstand.

CD&V en **sp.a** koppelen de preventieve gezinsondersteuning aan de kinderopvang, en **CD&V** ook aan het kleuteronderwijs. **CD&V** wil in het Huis van het Kind de lokale loketten kinderopvang integreren. **sp.a** wenst de kinderopvang te koppelen aan preventieve gezinsondersteuning, door kinderopvanginitiatieven uit te bouwen tot ontmoetingsplaatsen voor ouders. **CD&V** wil inzetten op een doorgaande lijn zorg-onderwijs voor jonge kinderen (0-6 jaar). Ze willen experimenteren met vormen van afstemming, samenwerking en integratie van kinderopvang van baby's en peuters, kleuteronderwijs en buitenschoolse activiteiten, waarbij ook de preventieve gezinsondersteuning wordt ingeschakeld (in samenwerking met Huis van het Kind).

CD&V en **Open Vld** wijzen op de diverse functies van de Huizen van het Kind. **CD&V** vermeldt o.a. de rol als *aanspreekpunt* voor opvoedings- en gezinsondersteuning. Voor **Open Vld** moet het Huis van het Kind een *kompas* worden voor ouders en kinderen, mensen vinden soms moeilijk hun weg. **Open Vld** wijst bijvoorbeeld op kinderen die het soms moeilijk hebben: ze hebben psychische problemen, een beperking, ze hebben geen veilige thuis of hun ouders kunnen niet behoorlijk voor hun kinderen zorgen of omgekeerd de kinderen moeten zorgen voor hun ouders. **CD&V** wil dat er in elke gemeente een Huis van het Kind actief is.

CD&V ziet in het geïntegreerd breed onthaal (GBO), dat bv. ook relatieondersteuning kan bieden, ook een bijkomende kans om bv. ook het Huis van het Kind en verenigingen waar armen het woord nemen, in de werking te betrekken.

Voor **sp.a** start ongelijkheid bij de geboorte en is de vroege detectie van armoede en ongelijkheid cruciaal en is het welzijn van het kind steeds de hoofdzak. **sp.a** wil inzetten op de preventieve gezinsondersteuning bij alle gezinnen met jonge kinderen, zodat kinderen zich ook in hun thuiscontext maximaal ondersteund en beschermd weten. **CD&V** wijst bij het Huis van het Kind op de extra aandacht voor kwetsbare groepen.

4.1.3 De Generatie Rookvrij

Voor **Groen** en **Open Vld** moet elk kind dat vanaf nu wordt geboren rookvrij kunnen opgroeien en niet beginnen met roken. **N-VA** wil minderjarigen beschermen tegen de kwalijke gevolgen van roken.

4.2 Pleegzorg

In 2014 stelden diverse partijen maatregelen voor over pleegzorg. sp.a en Groen wilden pleegzorg aantrekkelijker maken en zo de wachtlijsten inkorten. De N-VA wenste de pleegzorg versterken en CD&V wou een kwalitatieve en kwantitatieve uitbouw van de pleegzorg. Zowel sp.a, N-VA, Open Vld, CD&V als Groen beloofden een beter juridisch statuut voor de pleegzorgers. sp.a, CD&V en Groen pleitten voor meer begeleiding (en omkadering). sp.a, CD&V en Groen planden een betere of hogere vergoeding van de pleegzorgers en meer verlofdagen.

CD&V, **Groen** en **sp.a** pleiten ervoor dat bij pleegzorg het belang van het kind vooropstaat. **Groen** wil stabiliteit voor de kinderen en jongeren die in een pleeggezin terechtkomen, door bij tijdstip en duur van de plaatsing rekening te houden met scharniermomenten in het leven van die kinderen en jongeren (bv. een schooljaar).

CD&V wil permanent de drempels tot pleegzorg evalueren en ze waar mogelijk wegwerken en **Groen** wil de zoektocht versterken. **CD&V** en **N-VA** willen ouderschapsverlof voor pleegzorgers die aan langdurige pleegzorg doen. Ook **Groen** wil hen meer sociale rechten geven.

Voor **CD&V** is pleegzorg de eerste keuze als oplossing wanneer kinderen niet langer thuis kunnen blijven, omdat pleegzorg de beste garanties op een warme thuis biedt. **sp.a** ziet pleegzorg als een belangrijk alternatief voor residentiële opvang.

sp.a pleit voor een versterking van de ondersteuning die aansluit bij de noden van de betrokken pleegzorg-actoren, zowel voor als tijdens de plaatsing. **sp.a** wil een degelijke intensieve begeleiding van de pleegkinderen, pleegouders (vorming in traumasensitief opvoeden en psychologische begeleiding en opvangmogelijkheden bij zware pleegplaatsing) en ouders (doorgedreven begeleiding voor de nodige opvoedingsvaardigheden), zowel tijdens als na de pleegplaatsing. **sp.a** beoogt psychologische begeleiding voor het hele gezin, en meer ontmoetingsmogelijkheden tussen lotgenoten, broers, zussen en grootouders.

4.3 Jeugdhulp

4.3.1 Aanmelding en opstart jeugdhulp

CD&V wil vereenvoudigde procedures, een zo groot mogelijke bekendheid van de toegang tot jeugdhulp, flexibiliteit en continuïteit van de hulpverlening realiseren.

CD&V en **N-VA** willen de toegang tot de rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp verzekeren. **CD&V** is voorstander van zoveel mogelijk investeringen in rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp die zijn effectiviteit bewezen heeft. **N-VA** wil de wachttijden verminderen door de jeugdhulp te versterken en groepspad te voorzien. Ook **Groen** en **sp.a** vinden dat jeugdhulp een recht is, en willen dus investeren in meer capaciteit in de jeugdhulp zodat er voldoende plaatsen zijn en de wachttijden aangepakt kunnen worden. **Sp.a** wil voor elk kind zorgzekerheid waarmaken door een toegankelijke jeugdhulp te realiseren, met zorg op maat. Dat betekent een breder palet aan rechtstreeks toegankelijke hulp en een uitbreiding van het rechtstreekse en het niet-rechtstreekse hulpaanbod.

Sp.a wil de toegangspoort versterken zodat er geen wachtlijst bestaat voor jeugdhulp. De intersectorale toegangspoort moet een ondersteunende en faciliterende rol krijgen die de intersectorale werking stroomlijnt en vereenvoudigt. Ze moet fungeren als intersectoraal aanspreekpunt voor hulpverlening uit zowel de eerste lijn als de gespecialiseerde hulp.

Groen wil één uniforme gecentraliseerde manier om alle vragen naar jeugdhulp bij te houden. Ook **sp.a** wil alle zorgvragen van kinderen en jongeren, zowel voor de rechtstreeks als de niet-rechtstreeks toegankelijke hulp, op een uniforme en gecentraliseerde wijze binnen het kader van het decreet Integrale Jeugdhulp registreren. Zo kan men op een transparante en eenduidige wijze de behoeften binnen de sector in kaart brengen. Deze registratie mag voor **sp.a** niet gepaard gaan met extra administratief werk. Voor **sp.a** moet de toegang tot de jeugdhulp in de eerste plaats vertrekken vanuit de vastgestelde nood in dialoog met de jongere en zijn/haar familie en minder vanuit een diagnose.

Tijdens het wachten op hulp moeten ouders, kinderen en jongeren volgens **sp.a** kunnen rekenen op overbruggingshulp. **Sp.a** voorziet in een gevarieerd en voldoende aanbod crisisjeugdhulp met directe toegang voor kinderen, waarbij de doorstroom naar de reguliere jeugdhulpverlening verzekerd wordt. Zowel grote jeugdwerkorganisaties als kleinschalige initiatieven die zich op specifieke doelgroepen richten verdienen volgens **Groen** meer ondersteuning.

4.3.2 Verontrustende situaties

N-VA wil voor elk kind een warme thuis creëren (zie opvoedingsondersteuning), maar soms kunnen ouders hun opvoedingsverantwoordelijkheden niet opnemen. Voor **N-VA** verdienen **kwetsbare groepen**, zoals kinderen in een verontrustende opvoedingssituatie en wezen, bijzondere aandacht. Bij verontrustende opvoedingssituaties wil **CD&V** zo snel mogelijk optreden. Daarom is het nodig dat op een zorgzame wijze wordt omgegaan met kinderen wanneer hun ouders in de zorg- en hulpverlening zitten, dit door een 'kindcheck' in alle sectoren in te voeren.

N-VA wil een rechtsgrond onderzoeken om toekomstige kinderen preventief bij de geboorte te beschermen in precare situaties.

sp.a wil dat politie, parket en kindbescherming daadkrachtig kunnen optreden tegen georganiseerde netwerken die o.a. kinderen uitsturen om te bedelen.

4.3.3 Betrekken context van het kind

In de jeugdhulp legt **CD&V** het accent op de versterking van gezinnen en hun omgeving. **CD&V** wil sneller en accurater optreden in verontrustende leef- en opvoedingssituaties en crisissen. Daarnaast vindt **CD&V** dat ambulante maatregelen bij verontrustende situaties altijd de voorkeur moeten genieten als dit in het belang van het kind is. **Groen** zet versterkt in op thuisbegeleiding. Begeleiding aan huis heeft ook voor **N-VA** prioriteit, maar uithuisplaatsen van jongeren kan wanneer dit nodig is. **sp.a** wil te allen tijde de jongere en zijn of haar context zo maximaal mogelijk betrekken bij het hulpverleningstraject en de beslissingen die daarin worden genomen. Contextbegeleiding moet nog meer op maat van de individuele noden van het kind en zijn gezin ontwikkeld worden.

4.3.4 Jeugdhulplandschap

N-VA wil gezinshuizen oprichten opdat geen enkel kind onder de zes jaar in een instelling verblijft. **sp.a** vindt dat geen enkel kind mag overnachten in een politiecel.

CD&V verlangt ook dat het taboe op geestelijke gezondheidsproblemen wordt weggewerkt en dat de geestelijke gezondheidszorg in de jeugdhulp wordt ingekapseld. De ambulante en residentiële geestelijke gezondheidszorg voor kinderen en jongeren wordt versterkt en uitgebreid. **CD&V** wil ook ondersteuning bieden aan adolescenten met een ernstige gedragsstoornis die vandaag in een gedwongen opname belanden. **CD&V** is er voorstander van een multidisciplinair aanbod uit te bouwen en multidisciplinaire 'intensive care units' voor adolescenten met ernstige gedragsstoornissen op te richten.

CD&V wil het aanbod uitbreiden op basis van de zorgzwaarte en de daaraan gekoppelde financiering. Een meerjarenperspectief voor de jeugdhulpverlening zet in op een versterking en uitbreiding van de reguliere hulpverleningscapaciteit, waarbij ook diversificatie van mogelijke verblijfsvormen wordt werkstelligd.

sp.a herstelt het vertrouwen in de hulpverlener. **sp.a** maakt van de jeugdhulpmodules brede mandaten, waardoor de hulpverlener jeugdhulpmodules meer flexibel kan inzetten, op maat van de behoeften van het kind. Ook snoeit **sp.a** in de administratieve verplichtingen en vereenvoudigt de partij het systeem. De aanmelding in de jeugdhulp via het aanvraagdocument (A-document) evolueert tot een begeleidingsplan, waarin de hulpverlener en de jongere het nodige hulpverleningstraject uitrekenen. Dat begeleidingsplan is administratief eenvoudiger in te vullen, staat in rechtstreekse relatie tot het verdere hulpverleningstraject van de jongere en gaat uit van de kracht van de jongere en zijn context.

CD&V maakt de Commissie van Toezicht ook bevoegd voor residentiële geestelijke gezondheidszorg voor kinderen en jongeren.

Voor kinderen die opgroeiden in oorlogsgebied en blootgesteld werden aan indoctrinatie wil **Groen** een humanitaire strategie ontwikkelen: een coherente, multidisciplinaire aanpak via bestaande deskundigheid en ervaring bij Lokale Integrale Veiligheidscellen (LIVC's), voor kinderen die zijn teruggekomen.

4.3.5 Participatie en rechten in de jeugdhulp

CD&V wil kinderen en jongeren laten deelnemen aan hun hulpverleningstraject. **Groen** wil de rechtspositie van jongeren stroomlijnen in één decreet, zodat duidelijk is wat hun rechten zijn.

Daarnaast verdienen organisaties die opkomen voor de belangen van kinderen in de jeugdhulp of hun ouders, een meer prominente stem in het beleid. **sp.a** wil deze verenigingen ook versterken. Daarenboven betrekken **Groen** en **sp.a** jongeren die ervaring hebben met de jeugdhulpverlening en jeugdrecht bij het uittekenen (uitwerken en opvolgen) van het beleid. **sp.a** denkt ook aan een soortgelijke

opleiding als 'ervaringsdeskundige in de kansarmoede' voor ervaringsdeskundigen in de jeugdhulpverlening. Zij kunnen overheden, organisaties, hulpverleners en jongeren bijstaan om mee de hulpverlening te organiseren en de hiaten in hulpverlening mee aan te pakken.

4.3.6 Continuïteit tijdens en transitie uit de jeugdhulp

CD&V wil het Actieplan Jeugdhulp verder uitvoeren en dus inzetten op preventie en vroegdetectie. Het uitgangspunt blijft: één gezin, één plan. Samenwerking en afstemming tussen diensten is cruciaal voor **CD&V**. Zo wil **CD&V** dat iedereen betrokken bij een gezin, kind of jongere, mee instaat voor de continuïteit van de jeugdhulp. **Groen** en **sp.a** willen elke jongere een trajectbegeleider geven, die hem tijdens het hele hulpverleningstraject bijstaat. Stabiliteit moet, voor **Groen**, ook geboden worden door de jongeren niet van instelling naar instelling te sturen.

N-VA wenst een integrale ketenaanpak van jongeren in problematische situatie. Ook samenwerking tussen onderwijs, jeugdzorg en politie via individuele begeleiding stelt **N-VA** voorop.

CD&V, **Groen** en **sp.a** willen een zachte overgang voor jongeren in de jeugdhulp die volwassen worden, want hulpverlening stopt niet op 18 jaar. **CD&V** wil een juridisch kader ontwikkelen, bij voorkeur vrijwillig en eventueel gedwongen voor jongeren met gedragsstoornissen en ernstig risico op delictgedrag. **sp.a** stelt een nazorgplan met een vlotte overgang naar de volwassenhulp voorop. **Groen** vraagt ook aandacht voor de behoeften van de jongere bij de overgang naar het zelfstandig wonen.

4.4 Jeugddelinquentie

CD&V, **Groen**, **N-VA** en **sp.a** formuleren aanvullingen of nieuwe maatregelen bij het nieuwe jeugddelinquentiedecreet. Deze vallen buiten het bestek van deze analyse. Wel wijzen we op enkele elementen die expliciet in verband staan met het gezin.

Voor het **Vlaams Belang** biedt een goede opvoeding een prima misdaadpreventie. **CD&V** wil investeren in relatieondersteuning en relatiebemiddeling als preventie tegen verontrustende leef- of opvoedingssituaties of criminele feiten.

sp.a stelt voor om ouders en opvoedingsverantwoordelijken uitdrukkelijk ondersteuning en begeleiding te geven doorheen het jeugddelinquentieproces.

4.5 Relatieondersteuning

CD&V wil investeren in relatieondersteuning en relatiebemiddeling als preventie tegen verontrustende leef- of opvoedingssituaties of criminele feiten.

Het gezinsleven gaat niet altijd over rozen en daarom wil **CD&V** nog meer inzetten op **dialoog en bemiddeling**. Hoe kleiner de interventie van derden moet zijn, hoe beter. Dialoog tussen de ouders onderling en met de kinderen moet voor eventuele verdere stappen plaatsvinden. Wanneer ouders er niet in slagen om uit de conflictsituatie te raken of wanneer onderliggende zaken, zoals geestelijke gezondheidsproblemen, de relaties binnen het gezin bemoeilijken, moet ingezet worden op een goede toeleiding naar hulpverlening. Hulpverleningsmethodes die hun waarde bewezen hebben, moeten verder uitgerold worden en gezinnen gemotiveerd om hier beroep op te doen. De CAW's werken preventief en in de eerste lijn aan gezins- en relatieondersteuning om scheidingen en familiale spanningen te voorkomen. Zie ook bij [Relatiebreuk: bemiddeling](#).

PVDA roept op om de preventie al bij kinderen te laten starten: door bij voorrang in te zetten op relationele en seksuele vorming (RSV) op school. De partij wil niet alleen lessen seksuele preventie, maar

ook lessen over de manier waarop relaties tussen vrouwen en mannen respectvol en in wederzijds vertrouwen kunnen groeien. De lessen moeten bijbrengen dat vrouwen en mannen gelijk zijn. Professionals geven de RSV-lessen. Tegelijk moet RSV ook deel uitmaken van de algemene lerarenopleiding. Inzicht in de doelstellingen en de kwaliteitscriteria van RSV helpt toekomstige leraren om te gaan met de stereotypen die in de school leven en verspreid worden. **Groen** wil in de schoolboeken en eindtermen meer oog hebben voor diversiteit en voor de gevolgen van stereotypen. Educatieve uitgeverijen maken samen met scholieren en experts bindende standaarden voor accurate beeldvorming over o.a. gender, relatievormen, gezinstypes. CD&V pleit voor een **'genderbewuste' schoolomgeving** waar alle leerlingen zich maximaal kunnen ontplooiën, los van maatschappelijke verwachtingen rond gendernormen. Om dit te bereiken de partij in op de verankering van gender als thema binnen de lerarenopleidingen, zeker binnen die van het kleuter- en lager onderwijs.

Een ander thema dat enkele partijen aanraken zijn relaties in het woonzorgcentrum. **Vlaams Belang** wil koppels die samen in rusthuizen willen verblijven, daartoe steeds dat recht geven, ook wanneer een van de partners niet zorgbehoevend is. **Groen** wenst meer aandacht voor diversiteit en seksualiteit in de residentiële zorg en de thuiszorg komt. **PVDA** zorgt ervoor dat rust- en verzorgingstehuizen toegankelijk zijn voor een LGBT+-publiek en ze vormen ook het personeel in de thematiek. Het is voor **PVDA** onaanvaardbaar dat LGBT+'ers zich op hun oude dag verplicht voelen weer 'in de kast te kruipen'.

4.6 Intrafamiliaal geweld

De partijen nemen diverse maatregelen rond intrafamiliaal geweld, naast eerder relateerd en seksueel geweld. We beperken ons tot de eerste problematiek, binnen de Belgische context. In 2014 formuleerden sp.a, Groen, PVDA en CD&V een aantal verkiezingsbeloftes rond de problematiek van familiaal geweld. sp.a, Groen en CD&V richtten zich zowel op preventie, als op de omkadering van de slachtoffers en daders. CD&V en Groen vermeldden dadertherapie, opvolging en hulpverlening, terwijl sp.a ook wees op een daadkrachtige aanpak, waar nodig steunend op het strafrecht. PVDA focuste vooral op de slachtoffers. Groen richtte zich bovendien ook expliciet tot mannelijke slachtoffers. CD&V en Groen wezen beiden op het nationaal Actieplan ter bestrijding van intrafamiliaal geweld.

CD&V wil kindermishandeling en intrafamiliaal een halt toeroepen en wil daarom de **ketenaanpak inzake kindermishandeling en intrafamiliaal geweld** versterken. Hierbij vraagt **CD&V** bijzondere aandacht voor ouderenmisbehandeling, zowel in familiaal verband als in ouderenvoorzieningen. De zorg voor slachtoffers en daders is een belangrijk aandachtspunt. De **ketengerichte aanpak** brengt politie, justitie en hulpverlening samen onder één dak. Alle partners moeten betrokken zijn in een multidisciplinair overleg, met duidelijke verantwoordelijkheden en een goede intersectorale zichtbaarheid van de professionals. Een evaluatie van de *Family Justice Centers* kan als input dienen om deze centra uit te breiden naar andere situaties waarbij gezinnen in aanraking komen met justitie of hulpverlening.

De strijd tegen intrafamiliaal geweld blijft voor **N-VA** als een prioriteit. Nog steeds zijn vrouwen vaker slachtoffer van seksueel en intrafamiliaal geweld. **Open Vld** wil streng optreden tegen seksueel en partnergeweld.

CD&V, N-VA, Open Vld en **sp.a** willen de *Family Justice Centers* versterken, zodat er een degelijk onthaal van slachtoffers van partnergeweld is. Ze willen daarom in elke provincie zo'n *Family Justice Center*.

Groen wil dat justitie en politie meer doortastend optreden tegen gendergerelateerd geweld. De bestrijding van intrafamiliaal geweld moet voor de politie (in elke politiezone) een prioriteit zijn, volgens **PVDA** en **sp.a**.

PVDA kaart het feit aan dat huiselijk geweld zich in ons land nog altijd heel erg in de taboesfeer bevindt en dat het verontrustend vaak voorkomt. Onder meer de wankelende economische situatie van vrouwen zorgt ervoor dat zij soms bij een gewelddadige partner blijven wonen in plaats van bescherming te zoeken. Omdat het een structureel probleem is, moet de oplossing breed zijn. Alles begint met preventie, de eerste stap om tot een mentaliteitswijziging te komen. Daarvoor moet budget worden vrijgemaakt.

sp.a zorgt voor een vorming inzake partnergeweld voor alle professionelen die hiermee in contact kunnen komen (artsen, verplegers, politie...). **sp.a** pleit ook voor ruimere openingsuren van 1712.

Open Vld wil ook streng optreden tegen onderdrukking, genitale verminking of gedwongen huwelijken. Ook **CD&V** neemt maatregelen rond gedwongen huwelijken en polygamie, vooral via de focus op preventie en sensibilisering. Het gevoerde beleid ten opzichte van **vrouwelijke genitale verminking** moet volgens **CD&V** worden versterkt. Vooral inzake detectie, ondersteuning en opvang van slachtoffers, toegang tot justitie en gerechtelijke vervolging kan het nog beter. **CD&V** wil meer bekendheid geven aan de twee referentiecentra genitale verminking waar slachtoffers terecht kunnen voor seksuologische, medische en psychologische begeleiding.

5 Gezinnen & asiel en migratie

In dit onderdeel benoemen we een aantal maatregelen op het snijvlak tussen asiel- en migratiebeleid en gezinnen. Deze aanpak doet uiteraard onrecht aan de visie van de partijen op hoe het asiel- en migratiebeleid eruit moet zien.

Diverse partijen vermelden expliciet een gezinscomponent als leidraad binnen het asiel- en migratiebeleid. **Groen** wenst een kinderrechtentoets in alle Belgische, Vlaamse en Brusselse procedures en praktijken met betrekking tot asiel en migratie. Het 'belang van het kind' moet voor **sp.a** optimaal doorheen de procedures geïntegreerd worden. **CD&V** wil een goede opvolging van het asiel- en migratiebeleid om snel te kunnen ingrijpen bij nieuwe evoluties waarbij bijzondere aandacht gaat naar kwetsbare profielen (bv. zwangere vrouwen, alleenstaande moeders, hulpbehoevenden of kinderen).

5.1 Gezinshereniging

CD&V, Groen, N-VA, Open Vld, PVDA en **Vlaams Belang** formuleren maatregelen over gezinshereniging.

N-VA en **Vlaams Belang** willen de gezinshereniging verstrengen. **N-VA** wil bijkomende voorwaarden koppelen aan gezinshereniging: de gezinshereniger moet (1) geïntegreerd en (2) tewerkgesteld zijn, (3) naast bestaansmiddelen moeten er ook spaargelden zijn, en (4) er moet een aantoonbaar goed maatschappelijk gedrag zijn. Daarnaast moet de personen die naar België willen komen, (5) slagen in een inburgeringstoets (in het buitenland af te leggen), (6) geen illegaal verblijf hebben gehad in de laatste vijf jaar. Voor **Vlaams Belang** kan huwelijksmigratie naar België enkel wanneer de band van beide partners met dit land groter is dan met het land van herkomst van de kandidaat-migrant.

Open Vld formuleert een maatregel over de gevolgen van gezinshereniging. Voor **Open Vld** kunnen gezinsleden die in het kader van gezinshereniging naar België komen, gedurende de eerste vijf jaar geen aanspraak maken op een werkloosheidsuitkering (aangezien het gezinslid dat reeds in België verblijft, vijf jaar garant moet staan voor toereikende en stabiele bestaansmiddelen). Twee uitzonderingen hierop: intrafamiliaal geweld en een plotse zware ziekte.

CD&V wil de regels rond gezinshereniging aanpassen. **CD&V** wil de drempels wegwerken die bestaan voor gezinshereniging bij erkende vluchtelingen. Ook de behandelingstermijn van de aanvraag moet terug van negen maanden naar zes maanden. Daarnaast wil **CD&V** ook voorzien in alternatieven: zo wil de partij (groot)ouders die niet meer in aanmerking komen voor gezinshereniging eenvoudiger een visum verlenen om hun (klein)kinderen te bezoeken. En wil ze ook een oplossing voor slachtoffers van intrafamiliaal geweld die dreigen uit het land te worden gezet en dus twee keer slachtoffer zijn.

Groen bepleit in België en in de EU een kader voor humanitaire visa op basis van familiehereniging, via het recht op gezinsleven. In afwachting daarvan wil **Groen** duidelijke en wettelijk verankerde criteria ontwikkelen voor humanitaire visa in de Belgische context.

PVDA wil het recht op gezinsleven waarborgen (gelet op het wezenlijk belang voor integratie). Nu zijn er talrijke hindernissen die het recht op gezinshereniging met partner en kinderen, of de ouders (bij een minderjarige) moeilijk maken.

Vlaams Belang wil ook scherpe controles op schijnhuwelijken, schijnwettelijk samenwonen en zogenaamde 'schijnbaby's', waarbij fraude en misbruik steeds moeten leiden tot de intrekking van de eruit voortvloeiende verblijfsvergunningen.

5.2 Minderjarigen

Voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen willen partijen sneller de toewijzing van een voogd (**CD&V** en **sp.a**), een betere ondersteuning van die voogd (**Groen** en **sp.a**) en een nieuwe procedure rond leeftijdsbepaling (**sp.a**).

PVDA verwacht een blijvende aandacht voor niet-begeleide minderjarigen, gelet op het groeiend aantal en het aantal niet-begeleide kinderen van wie elk spoor bijster is. De Dienst Voogdij moet instaan voor de minderjarige na contact met de overheid. Ook **CD&V** wil speciale aandacht voor deze groep en wil de voogd toewijzen vanaf hun aankomst in een observatie- en oriëntatiecentrum. Een multidisciplinair panel onderzoekt vervolgens wat voor het kind de meest duurzame oplossing is. **sp.a** wenst daarom het systeem van 'tijdelijke voogdij' te introduceren zodat onmiddellijk bij signalement van een niet-begeleide minderjarige al een voogd kan aangesteld worden. Zo moet er volgens **sp.a** ook een contactpersoon van de dienst voogdij zijn bij het toeleidingscentrum (Centrum voor Transitmigratie) zodat kinderen niet langer worden afgezet bij de eerste de beste bushalte. **Groen** wil voor niet-begeleide minderjarige vreemdelingen voldoende voogden die ook inhoudelijk en financieel alle steun wordt gegeven die hen toekomt. Ook **sp.a** wijst er op dat ze de nodige vorming, omkadering, correcte vergoeding en redelijke werkdruk wil verzekeren opdat voogden hun taken tot een goed einde kunnen brengen.

Wat betreft de niet-begeleide minderjarigen voert **sp.a** een nieuwe en betrouwbare procedure voor leeftijdsbepaling in, met bijhorende motivatieplicht. Dit geldt ook voor minderjarigen die onterecht verklaren volwassen te zijn.

Groen wil het verblijfsrecht van minderjarige vluchtelingen en migranten dat voortvloeit uit hun rechten als kind versterken. Wanneer het gaat om kinderen die reeds langdurig in België verblijven pleit **sp.a** voor een zoektocht naar duurzame oplossingen, waarbij een multidisciplinair team de overheid adviseert. Voor goed geïntegreerde gezinnen met kinderen wil **Groen** verblijfsoplossingen.

Wat het statuut van kinderen ook is, ze hebben volgens **PVDA** recht op onderwijs. Voor **Groen** mogen minderjarige kinderen uit gezinnen zonder uitzicht op verblijf en in een terugkeerprocedure, hun schooljaar afmaken voor de effectieve verwijdering plaatsvindt.

sp.a wil zorgen voor voldoende financiering om de toegang tot geestelijke gezondheidszorg te verbeteren voor kinderen die aan hun vlucht trauma's hebben overgehouden.

sp.a vraagt voor minderjarige slachtoffers van mensensmokkel een geïndividualiseerde en veilige omkadering in een geheim kleinschalig gespecialiseerd centrum.

sp.a wenst dat ons land de Belgische kinderen van Syriëstrijders die de leeftijd van 10 jaar nog niet hebben bereikt, actief opsporen en begeleid repatriëren, mits een aantal voorwaarden.

5.3 Opvang en procedure asielzoekers

5.3.1 Opvang van asielzoekers in België

Groen wil een kleinschalige en warme opvangstructuur voor asielzoekers waar ze autonoom blijven, en die de noden van kwetsbare en specifieke groepen zoals alleenstaande moeders en zwangere vrouwen, kinderen, niet-begeleide minderjarige vluchtelingen, holebi's, transgenders en interseks-persoon, ledigen. **CD&V** wil dat asielzoekers met een hoge kans op erkenning en asielzoekers met een kwetsbaar profiel (bv. hulpbehoevenden, alleenstaande moeders met kinderen of zwangere vrouwen), na een korte periode in een oriëntatiecentrum, ondergebracht worden in de individuele opvang.

Open Vld vindt dat de overheid moet instaan voor een gepaste opvang en begeleiding van de asielzoekers tijdens de asielprocedure. De partij aanvaardt niet dat families met kinderen op straat moeten leven en heeft specifieke aandacht voor kwetsbare personen met specifieke noden zoals slachtoffers van mensenhandel, slachtoffers van seksueel geweld of genderdiscriminatie, andersvaliden of kinderen... **PVDA** is voor de sluiting van de gesloten centra en tegen gedwongen uitwijzingen.

5.3.2 Opsluiting van asielzoekers in België

Voor **PVDA** gaan kinderen vóór alles. De partij verzet zich tegen het opsluiten van kinderen. Voor **CD&V** is opsluiting van uitgeprocedeerde asielzoekers en andere mensen zonder papieren een laatste redmiddel, zeker voor kwetsbare groepen, zoals kinderen. Voor hen moeten eerst alle andere alternatieven uitgeprobeerd zijn en kan opsluiting enkel in het kader van terugkeer en voor een zeer beperkte periode.

5.3.3 Opvang aan de buitengrenzen en in EU

sp.a pleit voor een menswaardige opvang aan de buitengrenzen van Europa, met bijzondere aandacht voor de noden van kinderen, tijdens de behandeling van de asielaanvraag. Bij erkenning verzekert de EU via een afdwingbaar spreidingsplan de onmiddellijke toewijzing aan een EU-lidstaat. **sp.a** vindt dat bij die toewijzing met het oog op een vlotte integratie maximaal rekening wordt gehouden met het hoogste belang van het kind, de gezins- en familiebanden, het arbeidsmarktprofiel, de talenkennis, kwetsbaarheid, enz.

5.3.4 Asielprocedure

Groen wil binnen de asielprocedure het geloofwaardigheidsonderzoek voor LGBTI+'s, hervormen.

5.4 Integratie

Groen wil innoveren met een aanvullend integratieprogramma voor vluchtelingen gefinancierd door privépersonen of organisaties, voor financiële tussenkomsten of sociale begeleiding bij materiële noden, met het vinden van een woonst en school, het zoeken van een job.

Het **Vlaams Belang** wil fors besparen in het integratiebeleid. Enkel projecten die de aanpassing ten goede komen – die bv. de allochtone meisjes beschermen tegen uithuwelijking of inzetten op de kennis van het Nederlands – mogen nog gefinancierd worden.

6 Combinatie arbeid en gezin

Voor **CD&V** moet de Europese Unie ook verder werken aan een betere balans tussen werk- en privé-leven voor alle ouders en iedereen die zorg verleent. Het uitgangspunt blijft de 'Work-Life Balance' Richtlijn. Zo behoudt België de voortrekkersrol in Europa wat betreft een betere combinatie van arbeid, zorg en gezin.

6.1 Evenwichtige verdeling zorgtaken tussen ouders

Vaststelling: De meeste politieke partijen roepen de ouders op om de zorg eerlijk te verdelen.

De politieke partijen (**CD&V, Groen, Open Vld, PVDA, sp.a**) geven duidelijk het signaal aan de vader of meemoeder: neem de zorg voor de kroost mee op. Verwijzend naar gezinnen waarbij beide ouders werken, stellen de partijen dat ook de vaders en meemoeders de kans moeten krijgen om mee de zorg op te nemen (door meer geboorte- of ouderschapsverlof op te kunnen nemen, of dit te laten faciliteren), maar ook om zo de loon- en pensioenkloof te kunnen dichten (wat door deeltijds werken van één ouder een realiteit blijft).

CD&V kadert een aantal zaken rond gender binnen de combinatie arbeid en gezin. De taakverdeling tussen mannen en vrouwen is gewijzigd, hoewel een gelijke taakverdeling in het huishouden nog niet is gerealiseerd. Vrouwen zijn vaker hoogopgeleid en toegetreden tot de arbeidsmarkt. Het tweeverdienersmodel gaat gepaard met een andere organisatie van het gezinsleven: arbeid, gezin en zorg voor kinderen en naasten moeten worden gecombineerd. **CD&V** wil ook de loon- en zorgkloof aanpakken.

Ook bij **Groen en Open Vld** is gender een uitdrukkelijk thema. **Groen** wil maatregelen nemen om de onevenredige zorglast voor vrouwen te verminderen. Voor **Groen** veronderstelt een loopbaan op ieders tempo een evenwichtig combinatiemodel, waarbij mannen meer zorgtaken opnemen (o.a. door het vaderschapsverlof uit te breiden, zie verder). **Open Vld** wijst er ook op dat vrouwen nog steeds worden gediscrimineerd op de arbeidsmarkt en ze verrichten ook nog steeds de meeste gezinstaken. Een meer evenwichtige verdeling van de zorgtaken tussen moeders en vaders zal volgens **Open Vld** een positief effect hebben op de carrière, het inkomen en het pensioen van vrouwen. Er bestaat nog steeds een loonkloof tussen mannen en vrouwen. Om de problematiek beter in kaart te kunnen brengen, wil **Open Vld** dat de grote ondernemingen, overheidsdiensten en publieke instellingen de loonkloof en de uurloonkloof die bij hen bestaat, bekendmaken.

6.2 Geboorteverlof

Vaststelling: Het moederschapsverlof blijft voorlopig op hetzelfde niveau (behalve voor s.pa). Het vaderschaps- of meemoederschapsverlof mag voor enkele partijen uitbreiden.

Alleen **sp.a** stelt een uitbreiding van het moederschapsverlof naar 20 weken voorop. Dit mag niet tot inkomensverlies leiden. **CD&V** wil wel een facultatieve uitbreiding tot 15 weken voor moeders in een zelfstandigenstatuut en **PVDA** pleit voor minstens 10 weken en een solidariteitsfonds voor hulp of vervanging tijdens het moederschapsverlof. Aanstaaende moeders die ziek worden tijdens de zwangerschap moeten **sp.a** meteen niet voor moederschapsrust nemen. Wanneer een ziekte niets met de zwangerschap te maken heeft, gaat de moederschapsrust niet automatisch in. **Groen** vindt ook dat

wanneer de moeder ziek is net voor de bevalling, dit moet worden gekwalificeerd als ziekteverlof waardoor dit niet afgaat van de tijd voor moederschapsrust

CD&V pleit voor het verplicht opnemen van 10 dagen geboorteverlof voor vaders en meemoeders en vijf dagen facultatief, **Groen** wil 15 dagen verplicht vaderschapsverlof voor werknemers, **Open Vld** wil het verlof optrekken naar 20 dagen. Voor **PVDA** moet het vaderschapsverlof uitgebreid worden naar 15 weken, zoals voor de moeder, en automatisch worden toegekend en volledig vergoed door de werkgever. **sp.a** een verplichte opname van tien dagen vaderschaps- of geboorteverlof, met een volledige vergoeding. **sp.a** wil bovendien het vaderschapsverlof stapsgewijs naar 20 dagen brengen.

CD&V wil de vaders en meemoeders ook meer sensibiliseren voor het geboorte- en ouderschapsverlof. De partij wil bovendien een klachtenprocedure mogelijk maken voor vaders bij het Instituut voor Gelijkheid van Vrouwen & Mannen.

6.3 Verlofstelsels

Vaststelling: Enkele partijen verruimen het ouderschapsverlof, ook grootouders komen in beeld. Andere partijen verlaten de thematische verloven in het voordeel van een algemeen, breder verlofstelsel.

6.3.1 Ouderschapsverlof

CD&V en **N-VA** pleiten voor een uitbreiding van het ouderschapsverlof of tijdskrediet met zorgmotief voor kinderen van respectievelijk 18 en 12 jaar. **CD&V** stelt ook een meer flexibel ouderschapsverlof voor zodat ook 1/10 verlof mogelijk wordt. **CD&V** wil voldoende en flexibel inzetbare verlofstelsels waar beide partners aangemoedigd worden om zorg op te nemen. Naast de uitbreiding van het ouderschapsverlof voor langdurige pleegzorgers, pleit **CD&V** om voor de andere verloven de opname-modaliteiten van verlof soepeler te maken binnen het bestaande pakket: de partij houdt rekening met nieuwe gezinsrealiteiten, de noden van kinderen en ouders en met de administratie voor de werkgevers.

Open Vld wil alle aan kinderen gerelateerde verloven (m.u.v. het moederschaps- en geboorteverlof) vervangen door een nieuw, flexibel ouderverlof waarbij men ook kan kiezen voor hogere uitkeringen gedurende een kortere periode. Via een eenvoudig toegankelijke app en website kan iedereen nagaan waar hij of zij recht op heeft. Elke ouder krijgt een ouderverlofkrediet per kind en kan dat flexibel gebruiken. Zo kunnen ouders beslissen om gedurende 6 tot 12 maanden thuis te blijven voor de kinderen, aan een hoge uitkering, in plaats van gedurende 51 maanden tijdskrediet te nemen aan een te lage uitkering. Als beide ouders een minimale hoeveelheid verlof nemen, dan krijgt het gezin bovendien recht op extra maanden die ze onderling kunnen verdelen. **Open Vld** verliest de werkgevers niet uit het oog. Voor hen is het niet altijd evident om vervanging te vinden voor werknemers die verlof nemen. Daarom hanteert de partij duidelijke regels om daarmee rekening te houden.

PVDA wil de toelage verhogen tijdens verlofstelsels. **PVDA** pleit ook uitgebreid voor het nieuwe voltijds: een voltijdse werkweek moet evolueren naar een dertigurenweek. **sp.a** maakt de opname van ouderschapsverlof tijdens de eerste twee maanden (4 maanden voor eenoudergezinnen) eveneens mogelijk zonder inkomensverlies.

Om de binding tussen ouder en kind te versterken vlak na de geboorte wil **Vlaams Belang** het ouderschapsverlof verdubbelen tijdens de eerste twee levensjaren van het kind. Opvoeden is volgens het **Vlaams Belang** een volwaardige arbeid. Daarom pleit **Vlaams Belang** voor een opvoedersloon van een halftijds leefloon voor een ouder van een kind tot 12 jaar die thuis blijft voor opvoeding, zodat er voor ouders met kinderen een echte keuze is tussen thuisblijven of buitenshuis werken.

Partijen nemen bovendien maatregelen voor specifieke doelgroepen. **CD&V** wenst een grootouderverlof: tijdskrediet voor zorg van kleinkinderen (10 dagen sociaal verlof). Ook voor adoptieouders en pleegzorgers bij langdurige perspectiefbiedende pleegzorg, voorziet **CD&V** in meer ouderschapsverlof, respectievelijk 15 weken ongeacht de leeftijd en een aangepaste vorm van het ouderschapsverlof. **CD&V** wil voor alleenstaanden en eenoudergezinnen de uitkeringen waar nodig verhogen. **N-VA** vraagt extra aandacht voor de sandwichgeneratie, net als meer ouderschapsverlof voor langdurige pleegzorg (zie hoger). Om de gelijke toegankelijkheid van verlofstelsels te vergroten, bekijkt **CD&V**, in de lijn met de reeds gerealiseerde verhogingen, met bijzondere aandacht hoe ze ervoor kan zorgen dat het uitkeringsniveau op zich niet de hoogste drempel vormt om er geen gebruik van te maken, zoals bijvoorbeeld voor alleenstaanden.

6.3.2 Andere verlof-motieven en een overkoepelend verlofstelsel ?

Groen creëert, in afwachting van de welvaartsгарantie, een tijdsfonds waarin alle verlofstelsels worden ondergebracht: zorgverlof, ouderschapsverlof, tijdskrediet. Het tijdsfonds geeft het recht om in de loop van de levensloopbaan tijdelijk in en uit de arbeidsmarkt te stappen. Essentieel is dat men ook opnieuw 'ongemotiveerd' tijdskrediet kan opnemen voor redenen die men zelf belangrijk vindt.

sp.a wil weer meer tijd aan werkende gezinnen geven met een globale 'time-outrekening' die collectief geregeld en afdwingbaar is. De werknemer bepaalt autonoom wanneer en waarvoor zij of hij het krediet wenst aan te spreken. **sp.a** wil zo een einde aan de doolhof van bestaande (niet-verplichte Europese) verlofvormen maken. De sociale partners leggen een kader vast voor de verwittigingstermijnen en de maximum- en minimumperiode voor time-out. Bij de start van de loopbaan krijgt iedereen een basiskrediet voor zijn of haar time-outrekening. Tijdens de loopbaan wordt de time-outrekening opgebouwd. Het krediet per jaar waarin gemiddeld minstens 30 uur per week wordt gewerkt, wordt zo met de jaren groter. Bij opname van het krediet ontvangt de werknemer een waardig basisloon. Op die manier zorgt **sp.a** ervoor dat iedereen in staat is dat recht ten volle te benutten, zonder financiële drempels.

6.3.3 Sociaal verlof

CD&V geeft 10 dagen sociaal verlof extra aan grootouders voor de zorg van kleinkinderen. Ook de sandwichgeneratie krijgt 10 dagen extra sociaal verlof om voor de ouders (die bv. niet in wonen) te zorgen. **N-VA** pleit voor 10 dagen rouwverlof voor overlijdens van de partner of familieleden in de eerste graad. **Vlaams Belang** wijst op het onevenwicht in aantal dagen sociaal verlof tussen samenwonenden en alleenstaanden.

6.4 Deeltijds werken

Groen wil voor de laagste lonen de werkbonus versterken, door de loonbonus te berekenen op basis van het werkelijk verdiende loon, en niet meer op basis van een fictief voltijds equivalent loon. Zo wordt het ook voor lagere lonen haalbaar om deeltijds te werken. Zo moet de financiële drempel verdwijnen om te kiezen voor een individuele arbeidsduurvermindering en wordt het eenvoudiger om een vermindering van de arbeidstijd op het eigen levensritme met de werkgever te bespreken.

PVDA pleit ervoor de werktijd collectief te verminderen. De overheid zet de bakens daarvoor uit. Zo wil **PVDA** experimenteren met de dertigurenweek, bijvoorbeeld in de kinderopvang of in rusthuizen. Om de weggevallen uren op te vangen, plant men compenserende aanwervingen. **PVDA** wil bedrijven en sectoren stimuleren om de dertigurenweek in te voeren. Zo worden 1.000 ondernemingen geselecteerd die de sprong wagen. Durfbedrijven die kiezen voor de toekomst, krijgen financiële ondersteuning en intensieve coaching. Voor **PVDA** bevordert het nieuwe voltijds de gendergelijkheid: nu

werken heel wat vrouwen noodgedwongen deeltijds, met loonverlies. Ze betalen die arbeidsduurvermindering cash op gebied van loon, carrière en pensioen. De dertigurenweek met loonbehoud bestrijdt deze loonkloof door werk en gezin structureel in evenwicht te brengen.

Zoals hoger vermeld, pleit **Vlaams Belang** voor een opvoedersloon (dit is een halftijds leefloon) voor een ouder van een kind tot 12 jaar die thuis blijft voor de opvoeding.

6.5 Flexibel werken

Volgens **Open Vld** zijn er vandaag heel wat oude wetten en regels in voege die bepalen wanneer je niet mag werken. **Open Vld** kiest daarom resoluut voor een wit blad en voert een nieuwe, flexibele en eenvoudige regeling inzake arbeidstijd in. Zolang men binnen de randvoorwaarden blijft die de Europese regels voorschrijven, zijn ondernemingen en werknemers vrij om het werk naar eigen inzicht in te delen. Zij kunnen daarbij kiezen voor de nieuwe regeling of voor het bestaande kader. Voor **Open Vld** blijft de 38-urenweek uiteraard behouden. De partij maakt daarenboven experimenten mogelijk in de arbeidsorganisatie.

Open Vld pleit bovendien voor een individuele loopbaanportefeuille met alle verlopen en niet-uitbetaalde overuren, wat ouders zou moeten toelaten om privé en werk beter kunnen te combineren. Vrijheid geven aan werknemers, dat betekent drempels wegnemen voor het loopbaansparen. Wie overuren of extralegaal verlof wil opsparen in een loopbaanportefeuille, om bijvoorbeeld achteraf een tijd lang 4/5en te werken of een wereldreis te maken zonder loonverlies, moet dat kunnen. **Open Vld** wil de formaliteiten vereenvoudigen inzake de gemotiveerde overuren en verhoogt het aantal vrijwillige overuren van 100 naar 200 uur per jaar. Bij al deze maatregelen kan het voor **Open Vld** uiteraard nooit de bedoeling zijn dat werkgevers zaken afdwingen tegen de wil van de werknemers in, en vice versa. **CD&V** wil loopbaansparen mogelijk maken om meer flexibiliteit te bieden.

PVDA wil de uurroosters opnieuw leefbaar maken. Een werkdag telt minimum 3 en maximum 8 werkuren. Tussen twee arbeidsprestaties wil **PVDA** minstens 14 uur rusttijd garanderen. Uurroosters moeten minstens een maand op voorhand gecommuniceerd worden, tenzij daarover andere afspraken met de vakbonden gemaakt zijn. Werknemers hebben recht op een vaste werkweek. Elk uur bovenop de normale arbeidstijd beschouwt **PVDA** als een overuur. Werknemers krijgen dan 50% extra loon en mogen hun overuren binnen de drie maand recupereren op een dag naar keuze. **PVDA** wil van overuren opnieuw de uitzondering maken, niet de regel. Overuren kunnen enkel op vrijwillige basis.

sp.a wil de extreme flexibiliteit – enkel op maat van ondernemingen – die de afgelopen 5 jaar is doorgevoerd, terugschroeven. Ze herstellen de rol van de sociale partners om afspraken te maken over een meer flexibele invulling van de arbeidstijd, maar dan (ook) op maat van de werknemers. Zo wil **sp.a** de registratie van arbeidstijd in alle sectoren verplichten. De partij geeft daartoe de FOD en de sociale inspectie de nodige middelen om op een doeltreffende wijze controles uit te voeren op het naleven van de arbeidstijd in alle sectoren. Volgens **sp.a** zijn de sociale partners in de ondernemingen het best geplaatst om afspraken te maken om te bepalen in welke periodes extra werkuren wenselijk zijn. Deze extra werkuren worden dan binnen een redelijke termijn gecompenseerd door daluren.

N-VA en **Open Vld** willen de openingsuren van winkels versoepelen. **N-VA** wil klanten zo meer vrijheid geven, en vrijheid en handelaars, zelfstandigen en kmo's meer flexibiliteit om zich aan te passen aan de veranderende marktomstandigheden en de wensen van de klant. **Open Vld** verlengt het verplichte sluitingsuur van 20u tot 22u zodat avondshoppen wettelijk mogelijk wordt. **Open Vld** schrapt ook de verplichte wekelijkse sluitingsdag. **PVDA** verzet zich daartegen: de partij pleit voor behoorlijke openingsuren zodat zelfstandigen en personeel een balans tussen werk en gezin kunnen vinden. **PVDA** wil bovendien het zondagswerk beperken tot sectoren waar het echt niet anders kan, zoals de horeca, hulpdiensten of rust- en verzorgingstehuizen.

6.6 Gezinsvriendelijke bedrijven

CD&V wil gezinsvriendelijkheid promoten bij bedrijven en werknemers, zodat waar mogelijk plaats- en tijdonafhankelijk kan worden gewerkt. Telewerk, thuiswerk en glijdende werkuren helpen ouders, volgens **N-VA**, om de moeilijke puzzel werk-gezin te leggen. **Open Vld** wil het *right to ask & duty to consider* introduceren. Dat betekent dat een werkgever bijvoorbeeld aan zijn werkgever kan vragen om thuis te mogen werken. Die kan weigeren, maar enkel na motivering. Zo wil **Open Vld** de dialoog op de werkvloer aanwakkeren, niet alleen over thuis- en telewerken maar ook over, glijdende uren, schoolbelcontracten, de ene week meer werken en de andere week minder, plaats- en tijdonafhankelijk werken, zelfsturende teams, enzovoort.

sp.a stelt dat medewerkers die wat meer keuzevrijheid hebben om te bepalen wanneer en waar ze werken, meer gemotiveerd zijn en beter presteren. **sp.a** wil sociale partners in ondernemingen stimuleren in het maken van afspraken over de invoering van glijdende uurroosters, het gebruik van telewerk en het recht om offline te zijn. Ook **PVDA** wil het recht op deconnectie bewaken: smartphones, gsm's en het internet zijn geen excuus om werknemers dag en nacht, zeven dagen per week te laten werken. **PVDA** verbiedt dat de baas werknemers verplicht buiten de werkuren werkmails te beantwoorden of bereikbaar te zijn.

CD&V en **N-VA** willen bedrijven stimuleren om een beleid voor gezinsondersteunende diensten te ontwikkelen en daaraan financiële stimuli koppelen. Zo wil **CD&V** inzetten op gezinsvriendelijke werkomgevingen. **CD&V** wil bedrijven stimuleren om een beleid te ontwikkelen dat gezinsondersteunende diensten mogelijk maakt in het kader van onderhandelingen op ondernemingsniveau. Om dit aantrekkelijker te maken, wil **CD&V** het maximale bedrag belastingaftrek van 8.000 euro per opvangplaats opheffen en wil men ook buitenschoolse kinderopvang binnen dit systeem mogelijk maken.

N-VA moedigt ondernemingen aan om andere ondersteunende diensten, zoals een wasserij, strijkdienst of crèche aan te bieden (idem als 2014).

Vlaams Belang vindt dat de Vlaamse overheid de goede praktijken moet verspreiden die een betere combinatie werk-gezin mogelijk maken die zowel de werkgever als de werknemer ten goede kunnen komen.

6.7 Gezinsondersteunende diensten (niet op de werkvloer)

N-VA wil onderzoeken hoe ze het systeem van dienstencheques kunnen uitbreiden. **Groen** en **sp.a** willen de dienstencheque goedkoper maken door een onmiddellijke prijsverlaging i.p.v. een fiscaal voordeel. **sp.a** maakt van betaalbare huishoudelijke ondersteunende diensten een prioriteit.

CD&V voorziet als uitbreiding op gezinsondersteunende diensten ondersteunen ook de mogelijkheid om bv. via de bijkluswet kinderen thuis te laten opvangen (zie Buitenschoolse kinderopvang). **sp.a** wil, opdat iedereen een voltijdse job kan combineren met een aangenaam privéleven en kinderen meer en blijvend investeren in collectieve diensten zoals betaalbare, kwalitatieve en flexibele kinderopvang en ouderenzorg. Ook van betaalbare huishoudelijke ondersteunende diensten maakt de partij een prioriteit. Ook **PVDA** wil openbare en kwalitatieve diensten uitwerken die de lasten van gezinnen en vrouwen verlichten.

7 Kinderopvang

De meeste partijen hechten veel belang aan de beschikbaarheid en betaalbaarheid van kinderopvang voor baby's en peuters. Nieuw is de aandacht voor buitenschoolse opvang en vakantie-opvang, maar dat komt nog niet bij alle partijen expliciet aan bod.

7.1 Aanbod en toegankelijkheid kinderopvang

Alle partijen pleiten voor een verdere uitbreiding van het aanbod van en dus aantal plaatsen in de kinderopvang (groeipad). De huidige regeringspartijen (**CD&V**, **N-VA** en **Open Vld**) zijn iets milder dan de andere over het huidige plaatstekort.

Volgens **CD&V** zit men op schema om tegen 2020 opvang te bieden voor wie er nood aan heeft omwille van werk, opleiding of sociale redenen. Om elk kind perspectief te geven op een optimale ontwikkeling en een goed leven, en een vergelijkbare participatie als in het kleuteronderwijs te realiseren, garandeert **sp.a** een betaalbare plek in een kwaliteitsvolle kinderopvang voor elk kind. Hiermee wil de partij dus verder gaan dan het huidige kwantitatieve (en kwalitatieve) groeipad.

PVDA streeft naar een opvangcapaciteit in het hele land van 50 plaatsen per 100 kinderen. Op dit ogenblik heeft Vlaanderen volgens deze partij een opvangcapaciteit van 40%, Brussel 29% en Wallonië 35%. **PVDA** waarschuwt ook voor publiek-private partnerschappen en voor de privatisering van de sector waardoor de kosten voor gezinnen zullen stijgen en vindt dus dat de overheid de verantwoordelijkheid voor crèches niet mag afstoten.

Volgens **Vlaams Belang** heeft vandaag 54,4% van de kinderen in Vlaanderen een opvangplaats (alle kinderopvanginitiatieven samengeteld), en blijven de wachtlijsten een pijnpunt dat al te lang aansleept. **Vlaams Belang** wil dat er overal in Vlaanderen, via de gesubsidieerde en zelfstandige kinderopvang, voldoende kwalitatieve kinderopvangfaciliteiten zijn. De partij pleit voor een sterk investerings- en aanmoedigingsbeleid.

7.2 Flexibele en occasionele kinderopvang

Enkele partijen stellen maatregelen voor om de kinderopvang flexibeler te maken en ook occasionele kinderopvang te faciliteren. In 2014 was dit enkel een thema voor **N-VA** en **sp.a**.

De flexibiliteit situeert zich voor **Open Vld** en **N-VA** in ruimere openingsuren (**Open Vld**) voor wie niet van negen tot vijf werkt (**N-VA**).

CD&V en **sp.a** schrappen de respijtdagen voor zieke kinderen of gepland gezinsverlof of vakanties. Voor **sp.a** zijn ook atypische werkuren een motief.

CD&V wil tijdelijk de maximumcapaciteit laten overschrijden zonder structurele overbezetting, voor kwalitatieve opvang voor kinderen van ouders die deeltijdse en tijdelijke jobs hebben, opleidingen volgen of onregelmatige uren werken en hun kinderen slechts enkele dagen per week of op onregelmatige uren naar de kinderopvang brengen.

7.3 Betaalbaarheid kinderopvang

CD&V wil het aantal inkomensgerelateerde plaatsen doen stijgen en de kinderopvang in het algemeen ook goedkoper maken. Dit kadert de partij binnen de combinatie werk en gezin, die een hele uitdaging vormt. **CD&V** zal de kinderopvang goedkoper maken door het belastingvoordeel voor de ouders te verdubbelen. Het maximumbedrag per kind per oppasdag voor de belastingvermindering voor kinderopvang wordt verdubbeld (22,40 euro in plaats van 11,20 euro) en automatisch jaarlijks geïndexeerd. De bestaande leeftijdsgrenzen van 12 jaar en 18 jaar worden verhoogd tot respectievelijk 14 en 21 jaar en ook de thuisopvang van zieke kinderen via een erkende instelling komt in aanmerking. Daarnaast wordt een belastingkrediet ingevoerd voor dit belastingvoordeel zodat ook de laagste inkomens hiervoor in aanmerking komen. **CD&V** verhoogt de toeslag voor kinderen jonger dan drie jaar voor wie geen belastingvermindering voor kinderopvang wordt gevraagd, van 600 euro naar 1.606 euro in AJ 2020. **Open Vld** verdrievoudt de belastingvermindering voor de opvang van kinderen jonger dan drie jaar. De partij wil ouders op die manier ondersteunen om aan de slag te blijven en wil vermijden dat een van beiden thuis blijft om voor de kinderen te zorgen uit financiële overweging.

N-VA wil een versoepeling van het systeem dat de ouderbijdrage aanpast, om zo sneller in te spelen op wijzigingen in het inkomen van ouders, wat de toegankelijkheid van de kinderopvang mee garandeert. **CD&V** wil de inkomensgegevens uit het groeipakket automatisch gebruiken.

sp.a voert een recht op kosteloze kinderopvang in voor elk kind. Gedurende het eerste levensjaar heeft elk kind vanaf zes maanden recht op één dag kosteloze kinderopvang per week. Vanaf het tweede levensjaar worden dat twee dagen kosteloze kinderopvang per week. **sp.a** wil bovendien de algemene kostprijs verlagen door alle kinderopvangplaatsen inkomensgerelateerd te maken. Ook worden de minimumtarieven voor kans- en voorrangsgroepen verder verminderd. **sp.a** wil dus de fiscale aftrek voor kinderopvang afschaffen en vervangen door een onmiddellijke prijsverlaging.

PVDA vindt de kostprijs belangrijk: deeltijds werken mag niet langer de enige mogelijkheid zijn om gezin en arbeid te combineren, aangezien de 'prijs' van een voltijdse baan door de kosten voor de kinderopvang te hoog is. De partij verlaagt de kostprijs van kinderopvang geleidelijk aan naar nul.

Voor **Vlaams Belang** moeten ouders met een bescheiden inkomen uit arbeid kunnen rekenen op inkomensgerelateerde kinderopvang.

7.4 Functies kinderopvang

CD&V verwijst expliciet naar de economische, pedagogische en sociale functie van betaalbare en kwaliteitsvolle kinderopvang. Andere partijen nemen maatregelen gerelateerd aan een van de functies.

7.4.1 Economische functie

Werk en gezin combineren is een hele uitdaging, dat bevestigen alle partijen. Ze noemen ook kinderopvang een belangrijke oplossing, ook om de zorgzwaarte bij de moeder te beperken. Tegelijkertijd is voor alle partijen de economische functie van kinderopvang belangrijk: dankzij kinderopvang kunnen ouders gaan werken en voor een inkomen zorgen. Dit spoort ook samen met de vraag naar betaalbaarheid van de kinderopvang (zie hoger). Wie een inburgeringscursus krijgt, kan volgens **Groen** ook rekenen op kinderopvang.

Vlaams Belang bepaalt daarom dat in de kinderopvang absolute voorrang moet geven aan arbeidsactieve ouders uit de buurt en aan ouders die een opleiding volgen, voor de duurtijd van die opleiding.

7.4.2 Pedagogische functie

Alle partijen willen een kwaliteitsvolle kinderopvang en willen meer investeren om de kwaliteit te kunnen garanderen.

CD&V wil blijven investeren om de huidige tevredenheid van de ouders behouden.

Groen wil de kinderopvang versterken door ook bachelors en masters een plaats te geven, en door het aantal kinderen per verzorger te verlagen. **sp.a** wil voor meer en beter opgeleide kinderbegeleiders in de kinderopvang zorgen: de ratio begeleider/kind brengt de partij van 1 op 8 naar 1 op 5 en ze stellen meer bachelors te werk in de kinderopvang.

De kinderopvang moet voor elk kind perspectief bieden op een optimale ontwikkeling en een goed leven. **sp.a** stimuleert actief dat kinderen naar de kinderopvang worden gebracht.

Groen stimuleert de samenwerking tussen de kinderopvang, de peuterspeelzaal en andere vormen van voorschoolse educatie. Om de schotten tussen de school en de crèche af te bouwen, verruimt **Groen** het aanbod aan onthaal- en hummelklasjes. Die klasjes zijn bedoeld voor peuters (van 2,5 tot 3 jaar) en vormen een voorbereidend jaar waar voldoende rust en aangepaste infrastructuur is. Door een uitbreiding van de uren kinderverzorging kan de overgang tussen verschillende zorgomgevingen vlotter en zachter verlopen. **sp.a** zorgt ook voor een vlotte overgang van kinderopvang naar het kleuteronderwijs door hen inhoudelijk, regelgevend en qua locatie dicht bij elkaar te brengen.

sp.a wil het praktisch mogelijk maken voor kinderbegeleiders en verantwoordelijken om aan kwaliteitsverbetering te doen en bijscholing te volgen.

sp.a koppelt de kinderopvang aan preventieve gezinsondersteuning door kinderopvanginitiatieven uit te bouwen tot ontmoetingsplaatsen voor ouders.

7.4.3 Sociale functie

De sociale functie van de kinderopvang beoogt de uitsluiting kansengroepen tegen te gaan en hun integratie te helpen bevorderen. In die zin spoort dit ook samen met de maatregelen rond inkomensgerelateerde kinderopvang (zie hoger).

CD&V wil opvang voor wie dit nodig heeft omwille van werk, opleiding of sociale redenen.

sp.a streeft een sociale mix na, onder meer in de kinderopvang. De partij versterkt de kennis binnen deze organisaties rond diverse participatie en actief samenleven.

CD&V streeft naar hogere participatie van kinderen in armoede aan de kinderopvang. **Groen** voorziet in voldoende kinderopvang, zeker in buurten waar meer kansarmoede is. **N-VA** wil kinderopvang met zorgverbreding voor kinderen in armoede verder ondersteunen, met aandacht voor de ouders. Voor **sp.a** is de garantie op betaalbare en kwaliteitsvolle kinderopvang een deel van een ambitieus masterplan om armoedeproblematiek aan te pakken. **sp.a** wil voluit gaan voor een Europese Kindergarantie als essentieel onderdeel van een EU-breed armoedebestrijdingsplan. Deze Kindergarantie zorgt ervoor dat elk kind met een armoederisico toegang heeft tot gratis gezondheidszorg, onderwijs en kinderopvang, degelijke voeding en huisvesting. **sp.a** wil in elke vorm van opvang gratis, gezonde en duurzame maaltijden voorzien. Geen enkel kind mag hongerlijden.

CD&V wil de inclusieve kinderopvang versterken: waar mogelijk worden kinderen met een handicap opgevangen in het reguliere systeem. Ook voor **N-VA** blijft inclusieve kinderopvang een belangrijk aandachtspunt.

7.5 Het kinderopvanglandschap

CD&V wil meer investeren in de kinderopvang van baby's, peuters en schoolgaande kinderen, **Groen** focust op de kinderopvang voor jonge kinderen. **Vlaams Belang** pleit voor een sterk investerings- en aanmoedigingsbeleid, in gesubsidieerde en zelfstandige kinderopvang. **CD&V** wil intergenerationele solidariteit binnen en buiten de familiale context stimuleren en zoekt win-winsituaties waarbij generaties elkaar vinden. Men kan zich bv. laten inspireren door goede voorbeelden waar ouderenzorg en kinderopvang gecombineerd worden.

In Brussel wil **Groen** een tweetalige kinderopvang.

Voor **CD&V** heeft kleinschalige gezinsopvang een volwaardige plaats in het kinderopvanglandschap. Daarom wil **CD&V** voor samenwerkende en nieuwe onthaalouders een werknemersstatuut. Bestaande onthaalouders krijgen de keuze om in dat statuut te stappen. Het *sui generis*-statuut dooft uit. De lessen uit het lopende proefproject dienen als opstap. Door een kader voor samenwerkende onthaalouders te creëren, wil **CD&V** de daling van het aantal plaatsen bij onthaalouders stoppen.

Groen, N-VA en Open Vld hebben uitdrukkelijk aandacht voor de financiële 'leefbaarheid' van de kinderopvangsector. **Groen** wil daartoe meer investeren. Voor **N-VA** moet een vergunning voor een opvangplaats dan ook gekoppeld worden aan een basissubsidie en er moeten verdere stappen worden gezet in de geleidelijke gelijkschakeling van subsidiebedragen. Ook **Open Vld** wil dat alle initiatiefnemers in de kinderopvang minstens de basissubsidie krijgen, en indien ze dat wensen kunnen omschakelen naar een inkomensgerelateerd opvanginitiatief. De basissubsidie trekt **Open Vld** op naar 800 euro per kind per jaar.

N-VA beoogt een goed evenwicht tussen de verschillende types kinderopvang en voorziet hiervoor een verder groeipad. **N-VA** wil op één locatie de combinatie mogelijk maken van plaatsen met inkomensstarief en plaatsen met vrije prijs.

N-VA zorgt voor een brede invoering van de kinderopvangzoeker en lokale loketten kinderopvang zodat ouders eenvoudiger en sneller informatie over kinderopvang vinden. De gemeente mag haar rol van actor en regisseur hierbij niet vermengen.

PVDA wil in de kinderopvang experimenteren met de dertigurenweek (zie hoger).

sp.a wil het huidige opvang- en onderwijslandschap beter op elkaar afstemmen. De partij voorziet een harmonisering van het kwaliteits- en regelgevend kader en werkt aan een eenvormige financiering.

Dankzij specifieke financieringsinstrumenten maakt **sp.a** de verdere ontwikkeling van coöperatieve niches mogelijk. De partij schenkt bijzondere aandacht aan de ontplooiingskansen van onder andere coöperatieve initiatieven in de hernieuwbare energie, collectieve mobiliteit, welzijn, kinderopvang en wonen. **sp.a** steunt ook 'lokale coöperatieven 71' in deze sectoren en daar waar gemeenten en steden - of inwoners van steden, wijken of dorpen – als coöperant deelnemen.

7.6 Buitenschoolse kinderopvang

CD&V ziet de nieuwe noden, maar ook de kansen wanneer een doorgedreven samenwerking tussen welzijn, onderwijs, sport en vrije tijd voor een ruim aanbod dichtbij de mensen zorgt. Zo krijgen kinderen maximale ontplooiingskansen en worden ouders ondersteund in de combinatie van werk en gezin. Ook voor **sp.a** gaat de naschoolse opvang van een opvangfunctie naar organisatie-model waarbij aan alle kinderen na schooltijd een brede waaier aan mogelijkheden van buiten- en binnenschoolse activiteiten wordt aangeboden, van huiswerkbegeleiding tot sport, cultuur of de jeugdbeweging. Ook

N-VA wil ervoor zorgen dat kinderen zichzelf (kwaliteitsvol) kunnen ontplooiën, maar wil ook dat ouders zich geen zorgen hoeven te maken wanneer ze niet tijdig aan de schoolpoort geraken. **Groen** wil zorgen voor een aanbod buitenschoolse opvang op maat van de kinderen, met de nodige rust en warmte voor wie dat nodig heeft, en voldoende uitdaging en speelmogelijkheid.

CD&V, Groen, PVDA en **Vlaams Belang** bespreken de betaalbaarheid. **CD&V** wil zorgen dat gezinnen op een betaalbare manier beroep kunnen doen op kinderopvang en vakantiekampen. **PVDA** wenst de kosten van de voor- en naschoolse opvang geleidelijk naar nul te verlagen, aangezien de prijzen vrouwen belemmeren aan het werk te gaan. **Vlaams Belang** wil het recht op toegankelijke en betaalbare buitenschoolse opvang garanderen voor ieder gezin dat er nood aan heeft. **Groen** wil de betaalbare, flexibele en kwaliteitsvolle voor- en naschoolse opvang, zeker voor kwetsbare en/of alleenstaande ouders

CD&V en **Open Vld** willen de lokale besturen in de regiestoel en zullen hen de middelen geven (geoormerkte financiering) om buitenschoolse activiteiten en opvang op elkaar af te stemmen. Op termijn moet dit volgens **CD&V** toelaten om aan de vraag te voldoen en in te zetten op lokale noden en kansen

CD&V wil het ook mogelijk maken om kleinschalige initiatieven van onderuit te ondersteunen. Het moet in de toekomst mogelijk zijn dat mensen voor enkele uren of tijdens een bepaalde periode in de vakantie zelf opvang organiseren.

CD&V voorziet bovendien als uitbreiding op gezinsondersteunende diensten ondersteunen ook de mogelijkheid om bv. via de bijkluswet kinderen thuis te laten opvangen. Dit kan gezien worden als een aanvulling op de bestaande buitenschoolse opvang waarbij er rekening wordt gehouden met de noden van het kind en de ouders de mogelijkheid heeft om werk en gezin te combineren.

8 Mantelzorg

De zorg voor gezinsleden wordt zowel opgenomen door andere gezins- of familieleden (mantelzorg) of via andere informele zorg. Ook de overheid neemt verantwoordelijkheid op om zorg en steun te beiden (informele zorg). We richten ons in deze analyse uitsluitend op mantelzorg, als informele zorgvorm waarvoor alle partijen in de verkiezingsprogramma's maatregelen articuleren.

8.1.1 Financieel ondersteunen van de mantelzorgverlof

CD&V zet in op tijdskrediet en bijkomende vergoedingen voor wie werkt en zijn werk onderbreekt. Er wordt uitvoering gegeven aan de wet rond de mantelzorgers. Wie deeltijds werkt om voor een ziek familielid te zorgen, moet die zorgtijd voor een periode van maximum 48 maanden kunnen laten meertellen bij de opbouw van zijn recht op een pensioen. **Groen** wil dat mantelzorgers de zorg flexibeler kunnen combineren met hun job. Voor **Groen** krijgt o.a. mantelzorg net zo veel aandacht als jobs waar een loon of betaling tegenover staat. Mantelzorgers bouwen sociale rechten zoals pensioen op. We versterken het zorgverlof voor wie mantelzorg combineert met een job. **Groen** ziet ook soelaas in een basispensioen voor de periodes dat je mantelzorg of vrijwilliger bent. **sp.a** versterkt de ondersteuning van mantelzorgers, ook financieel, zodat de keuze voor mantelzorg niet tot bijkomende financiële risico's leidt. Mantelzorg, zorgen voor iemand die je liefhebt, is volgens **sp.a** ook werken en telt dus mee voor de pensioenopbouw. Dit helpt ook om de pensioenen in de toekomst gelijk te trekken.

CD&V wil aandacht voor een mantelzorgvriendelijk personeelsbeleid. Ook **Vlaams Belang** ondersteunt een mantelzorgvriendelijk personeelsbeleid in bedrijven.

Groen wil ook meer flexibiliteit m.b.t. wie de mantelzorg (het zorgverlof) kan opnemen. Zo kunnen ook alleenstaanden of mensen zonder dichte familie een mantelzorgverlof inschakelen die recht krijgt op zorgverlof. Ook volgens **Open Vld** moeten kinderloze alleenstaanden het recht hebben om iemand van hun keuze als 'sociaal familielid' aan te duiden, waardoor deze persoon aanspraak kan maken op zorgverlof.

8.1.2 Ondersteunen van de zorgbehoevende en mantelzorgverlof

Voor **CD&V** kan de mantelzorgverlof als volwaardige zorgpartner betrokken worden bij ieder zorgoverleg, indien de zorgbehoevende, na goed geïnformeerd te zijn, gedocumenteerd akkoord gaat. **Groen** beschrijft hoe zorggebruikers en mantelzorgers meer en meer zelf de touwtjes van hun zorg in handen willen houden. Naast patiënten komen ook mantelzorgers mee in de cockpit van de zorg, voor **Groen**. Voor **Groen** is de zorg nog te vaak op maat van de voorziening en niet op maat van de patiënt en staat de mantelzorgverlof aan de zijlijn. Daarom wil **Groen** zorggebruikers meer zelf laten beslissen, zonder ze aan hun lot over te laten. **Groen** vraagt ook om mantelzorgers betrekken te als volwaardige partners. Ook voor **PVDA** moet de mantelzorgverlof een volwaardige partner in de zorg worden, want nu wordt zij of hij nog te vaak buitengesloten tijdens overleg.

CD&V geeft aan diegenen met de grootste zorg- en/of ondersteuningsnood en het kleinste sociale netwerk, een zorggarantie. **CD&V** versterkt mantelzorgverenigingen. Ze zorgen voor voldoende en goed bereikbare buurtgerichte diensten en voorzieningen en versterken de respijtzorg (bv. nachten/of dagopvang, buurtcentrum, kortverblijf, vakantieopvang, revaliderend zorgverblijf, oppasdiensten). In elke gemeente moet er minstens één dagverzorgingscentrum zijn.

Hulpverleners brengen niet alleen de noden van de patiënt in kaart, maar ook die van de mantelzorgverlof. Oppashulp, kortverblijf en gezinszorg geven mantelzorgers een pauze als het nodig is. Voor

Groen moeten hulpverleners uit sociale huizen, wijkgezondheidscentra en lokale dienstencentra actief contact zoeken met kwetsbare groepen uit de buurt: samen met hulpbehoevendenden en mantelzorgers bepalen ze welke zorg er nodig is. Waar nodig leiden ze toe naar de formele zorg.

Ouderen hebben vaker ondersteuning nodig, maar willen wel hun eigen leven blijven organiseren. Naast het aspect van de pure zorg (voor de oudere, die vaker ondersteuning nodig hebben maar wel hun eigen leven willen blijven organiseren), wil **Open Vld** ook aandacht hebben voor de kwaliteit van het leven, zowel voor de oudere als voor zijn mantelzorger(s).

Ook **PVDA** wil dat mantelzorgers hulp kunnen vragen bij een netwerk van aanspreekpunten van de overheid. De investering in deze extra ondersteuning kost geld, maar is tegelijkertijd een besparing. Als de middelen beter besteed worden, kunnen opnames in ziekenhuizen en woonzorgcentra voorkomen worden.

sp.a wil blijven inzetten op initiatieven die de afstand tussen een woonzorgcentrum en de omgeving van de zorgbehoevende zo klein mogelijk maken. In dat kader blijft **sp.a** ook werken aan de toegankelijkheid van de woonzorgcentra voor nieuwe samenlevingsvormen en de beleving ervan. De partij wil de samenwerkingsverbanden tussen het verenigingsleven, mantelzorgorganisaties en -aanbieders, wijkverpleegdiensten en woonzorgcentra stimuleren.

Vlaams Belang wil mantelzorg en thuiszorg maximaal ondersteunen. Mantelzorgers worden ondersteund via enkele verlofstelsels en premies. Veel mantelzorgers ervaren de zorg echter als (te) zwaar, maar zijn geen vragende partij om hun werk af te bouwen. De gemiddelde duur van de mantelzorg overschrijdt bovendien sterk de gecombineerde maximale duur van de maatregelen. Alleen door te investeren in thuiszorg blijft mantelzorg mogelijk en haalbaar. **Vlaams Belang** wil een uitbouw van een sterkere en betaalbare thuisverpleging (ook in het weekend en 's nachts).

Diverse partijen stellen ook nog ondersteunende maatregelen voor:

Mensen blijven het liefst zo lang mogelijk in hun vertrouwde omgeving. Om dat mogelijk te maken is volgens **Open Vld** een goede samenwerking en coördinatie tussen zorgverstrekkers, ouderen nodig, waarbij ook ingezet moet worden op innovatieve toepassingen.

Vlaams Belang wil een administratieve vereenvoudiging voor de mantelzorgers.

Groen wil dat zorgverleners de uitgespaarde tijd via het sneller delen van gegevens door middel van het elektronisch gezondheidsdossier investeren in betere gesprekken en begeleiding van patiënt en mantelzorger.

Mantelzorgers en sleutelfiguren uit etnisch-culturele gemeenschappen wil **Groen** een vorming aanbieden tot zorgambassadeurs. Zij slaan bruggen tussen de mantelzorgers die nu onder de radar blijven, en de professionele zorg.

8.1.3 Zorg voor de mantelzorger

In zorgende gezinnen is mantelzorg een vanzelfsprekendheid volgens **CD&V**: je zorgt voor de persoon van wie je houdt wanneer die ziek wordt. **CD&V** heeft grote waardering voor deze inzet en wenst de mantelzorger zo veel mogelijk te ondersteunen. Ook de mantelzorger heeft zijn grenzen en draagkracht. **CD&V** pleit voor meer sensibilisering voor en rond mantelzorger(s) zodat zij beter kunnen waken over hun eigen grenzen en ook weten waar ze kunnen aankloppen met hun vragen of problemen. Hierin heeft **CD&V** bijzondere aandacht voor de jonge mantelzorger.

Open Vld wil zorg dragen voor de mantelzorgers door hun noden op te nemen in het zorgplan voor de oudere, door hen psycho-educatie te geven, voldoende vrije tijd te laten en de papierwinkel te vereenvoudigen. Lokale besturen kunnen dit ondersteunen door te werken aan voldoende buurtzorg en door het vrijwilligerswerk te stimuleren.

PVDA benoemt de zware last die mantelzorgers ervaren door het gevoel dat ze altijd beschikbaar moeten zijn. Zo kampt 25% van de mantelzorgers met depressieve gevoelens. Bij 4% gaat het om een ernstige depressie. **PVDA** wil mantelzorgers ontlasten door te investeren in meer respijtzorg (bv. een oudere een dagje per week naar een dagcentrum brengen) en in een net van vaste aanspreekpunten om hen te ondersteunen. Dan kan de mantelzorger op adem komen.

Mantelzorg voor een oudere of andere zorgbehoevende moet een positieve keuze zijn, volgens **Vlaams Belang**, en geen door de overheid opgelegde keuze omwille van budgettaire redenen. Er moet een maximale ondersteuning zijn voor mantel- en thuiszorg. Zorg dragen voor zwaar zieke kinderen, zorgbehoevende mensen of ouderen vergt een bijzondere inspanning en is een grote uitdaging. Dit verdient volgens **Vlaams Belang** veel waardering en ondersteuning.

9 Inkomens tussen gezinnen herverdelen en armoede bestrijden

9.1 Kinderbijslag en gezinsfiscaliteit

*Vlaanderen hervormde de voorbije legislatuur de kinderbijslag. In 2014 pleitten **N-VA**, **sp.a** en **Vlaams Belang** voor een vereenvoudiging van het systeem. **PVDA** wenste de regionalisering ongedaan te maken. **CD&V**, **Groen**, **N-VA** en **sp.a** stelden een gelijk basisbedrag voor elk kind voor, ongeacht de rang binnen het gezin. **Open Vld** draaide het principe van de berekening van het basisbedrag van de kinderbijslag om en zou het eerste kind een hoger basisbedrag geven. **Vlaams Belang** wilde aan de eerste drie kinderen een gezinsbonus toekennen.*

Vandaag krijgt elk kind een groeipakket, met maandelijks 163 euro, eventueel vermeerderd door sociale of andere (participatie)toeslagen. Opmerkelijk is dat enkel **CD&V** en **sp.a** de term groeipakket hanteren. Sommige partijen pleiten voor een behoud van het groeipakket, anderen voor een verruiming (voor gezinnen in armoede of voor de eerste drie kinderen of naar gelang de leeftijd).

N-VA en **Open Vld** voeren de hervorming aan de gezinsbijslagen (groeipakket) verder uit. De middelen die vrijkomen wil **N-VA** investeren in het gezinsbeleid. **N-VA** pleit voor het behoud van het principe een kind is een kind, en trekt dit ook door naar de verhoging van de belastingvrije som voor kinderen ten laste: één bedrag per kind, ongeacht de rang in het gezin.

Voor **CD&V** zal het huidige groeipakket ervoor zorgen dat kinderarmoede zal afnemen. **Groen** en **sp.a** willen de kinderbijslag inzetten voor gezinnen met een te laag inkomen, door de kinderbijslag selectief te verhogen. **Groen** wil de kinderbijslag voor de allerlaagste inkomens voldoende hoog maken om de minimale kost van elk kind te dekken. **Groen** wil vermijden dat kinderen opgroeien in gezinnen met een te laag inkomen. **sp.a** wil de kinderbijslag opnieuw hervormen, zodat meer middelen georiënteerd worden naar wie het echt nodig heeft. Het verhogen van het gezinsinkomen is de beste manier om armoede te bestrijden en kinderen betere kansen te geven. De kinderbijslag is het instrument bij uitstek om kinderarmoede aan te pakken en is daarom voor **sp.a** een universeel en onvoorwaardelijk recht van elk kind. Om meer kinderen uit armoede te halen moet het groeipakket na de huidige hervormingen selectiever werken. Meer middelen moeten geheroriënteerd naar wie er het meest nood aan heeft.

CD&V wil verdergaan op het pad van de hervorming en ook in de toekomst investeren in gezinnen. De volgende legislatuur wil **CD&V** investeren in meer gezinsmodulering van de sociale toeslagen. De partij kiest, wanneer er binnen de kinderbijslag financiële ruimte is, voor de invoering van leeftijdstoelagen.

Vlaams Belang wil gezinnen voor de eerste drie kinderen een gelijk bedrag uitkeren van telkens 250 euro (dit is ruim 90 euro meer dan vandaag). Vanaf het vierde kind zou dat bedrag dalen tot 90 euro. Het huidige systeem zorgt er volgens **Vlaams Belang** voor dat pas gearriveerde immigranten een hogere kinderbijslag ontvangen dan modale Vlaamse gezinnen.

PVDA wil van de kinderbijslag opnieuw een federale bevoegdheid maken en zo de gelijkheid in rechten voor alle kinderen verzekeren.

CD&V wil het groeipakket evalueren en bijsturen waar nodig. **N-VA** wil de uitbetalingsfactoren van het groeipakket evalueren en op termijn naar één Vlaamse uitbetalingskas evolueren.

Vlaams Belang formuleert ook enkele maatregelen over wie rechthebbende is voor de kinderbijslag. De partij wil nieuwe immigranten het recht op kinderbijslag pas toekennen na acht jaar verblijf en drie

jaar arbeidsprestatie in België. **Vlaams Belang** wil ook een aantal bilaterale verdragen inzake kinderbijslag herzien of opzeggen, opdat bestaande ongerijmdheden worden weggewerkt. Voor de partij kan er geen kinderbijslag worden uitgekeerd voor kinderen die in het buitenland opgroeien of daar hun belangrijkste verblijfplaats hebben.

Daarnaast formuleren diverse partijen maatregelen rond gezinsfiscaliteit.

Open Vld verdriedubbelt de belastingvermindering voor kinderen jonger dan drie jaar. Zo stimuleert de partij ouders om aan de slag te blijven en wil ze vermijden dat een van beiden thuis blijft om voor de kinderen te zorgen uit financiële overweging.

CD&V verdubbelt het belastingkrediet voor kinderen ten laste. Daarbovenop wordt dat belastingkrediet ook verleend aan de co-ouder die een kind niet ten laste heeft, maar aan wie de helft van de toeslag voor kinderen ten laste wordt toegekend. De voorwaarden om als kind met een zware handicap te worden beschouwd, worden versoepeld door die voorwaarden af te stemmen op de voorwaarden die gelden voor de verhoogde kinderbijslag voor kinderen met een beperking.

N-VA wil kinderen ten laste gelijk fiscaal behandelen: kinderen ten laste geven recht op verhoging van de belastingvrije som. Deze verhoging stijgt exponentieel per extra kind. **N-VA** wil onder andere een gelijke fiscale behandeling voor alle kinderen ten laste.

CD&V verhoogt de toeslag voor (groot)ouders en broers en zussen ten laste die ouder zijn dan 65 jaar, van 3.220 naar 4.830 euro vanaf aangiftejaar 2020. Daarnaast wordt voor dit belastingvoordeel een belastingkrediet ingevoerd van 925 euro.

9.2 Armoede (bij gezinnen) bestrijden

Algemeen gesteld, beogen **CD&V**, **Groen**, **PVDA**, **sp.a** en **Vlaams Belang** de uitkeringen op te trekken tot de armoedegrens. **Open Vld** en **N-VA** willen ook in een verhoging blijven investeren. Alle partijen benoemen alleenstaanden en eenoudergezinnen als kwetsbare doelgroep. Ook werkloze gezinnen worden benoemd.

We bespreken de maatregelen over armoede slechts beperkt, in zoverre er een tweegeratiebeleid wordt aangehaald, of expliciet naar gezinnen, ouders of kinderen wordt verwezen. In die zin is dit onderdeel dus absoluut geen exhaustieve weergave van de maatregelen over armoede. Hoger kwamen reeds maatregelen aan bod m.b.t. kinderopvang, onderwijs en kinderbijslag.

Aanvullend bij wat in dit rapport aan bod kwam, geven we ook nog volgende visies mee. Bij het bestrijden van armoede zijn financiële voorstellen voor **Groen** essentieel, maar niet voldoende. Armoede bestrijdt de partij ook en vooral met een goede basisopleiding voor alle kinderen, met kwaliteitsvolle en energiezuinige woningen, en met een arbeidsmarktbeleid dat meer mensen aan een job helpt. De afgelopen regeerperiode verhoogden de sociale bijstandsuitkeringen en minimumpensioenen, zo stelt **N-VA dan weer**. De partij vervolgt: armoede is echter niet alleen het gebrek aan geldmiddelen maar ook aan een netwerk van sociale uitsluitingen dat zich uitstrekt over meerdere levensdomeinen (werk, onderwijs, gezondheid, huisvesting, ontspanning...). Volgens **N-VA** help je kinderen in armoede dan ook door het gehele gezin te ondersteunen. Ook volgens **Open Vld** is armoede complex en niet te reduceren tot een gebrek aan middelen. De partij wil een aanpak en programma's die erop gericht zijn om ouders en kinderen uit het kansarme isolement te halen en hen te laten deelnemen aan de samenleving en activiteiten in de eigen omgeving.

PVDA wil een structurele aanpak van armoede, en dat is niet alleen voordelig voor mensen in armoede, maar voor iedereen. Enkel op zo'n stevige, brede sokkel kan je volgens de partij ook specifieke maatregelen treffen voor mensen in armoede. Een menswaardig leefloon moet voor **PVDA** samengaan met een sterke sociale zekerheid. Dakloosheid bestrijden is een lege doos zonder een sluitend woonbeleid. Toegankelijk en goed onderwijs voorkomt voortijdige uitval.

sp.a wil aan de hand van de nieuwe indicator 'deprivatie bij kinderen' een ambitieus masterplan ontwikkelen op Vlaams als federaal niveau, met een belangrijke rol voor de lokale besturen. Het plan moet heel wat beleidsdomeinen dekken: van de verhoging van de netto-inkomens voor de laaggekwalificeerde werknemers, tot een substantiële uitbreiding van sociale woningen én de garantie op betaalbare en kwaliteitsvolle kinderopvang. **sp.a** gaat bovendien voluit voor een Europese Kindergarantie als essentieel onderdeel van een EU-breed armoedebestrijdingsplan. Deze Kindergarantie zorgt ervoor dat elk kind met een armoederisico toegang heeft tot gratis gezondheidszorg, onderwijs en kinderopvang, degelijke voeding en huisvesting. Voor **Vlaams Belang** moet een politiek die armoede wil bestrijden, niet alleen mensen uit de armoede halen, maar ook zorgen dat bestaansonzekereren niet in de armoede vallen. Tewerkstelling is de beste basisbescherming tegen armoede. Er moet komaf gemaakt worden met de geïmporteerde armoede die zich vaak nestelt in de hangmat van onze sociale zekerheid. **Vlaams Belang** wil niet dat er nog op de gekleurde armoede wordt gefocust.

sp.a stuurt 2.000 hulpverleners - brugfiguren, persoonlijke coaches en extra maatschappelijk werkers - uit om te zijn waar armoede is: in de scholen, in de achtergestelde wijken, in de kinderopvang,... Samen met gezinnen in armoede wil **sp.a** zorgen voor een aanpak waarbij zowel de oorzaken als de gevolgen van armoede worden aangepakt. **sp.a** wil niet langer één armoedeplan, maar voor een armoedeplan per gezin. Het Agentschap Opgroeien meet elk jaar hoeveel kinderen (0-3 jaar) leven in gezinnen met kans op armoede. Het is voor **sp.a** de bedoeling dat het Agentschap vanaf nu systematisch die bevindingen - in akkoord met de gezinnen die aangeduid worden - doorgeeft aan het lokale bestuur. **sp.a** wil dan een casemanager of gezinsbegeleider die samen met het gezin een plan uitwerkt en bekijkt voor welke maatregelen het gezin in aanmerking komt. Ook **N-VA** geeft gezinnen in armoede één gezinscoach in plaats van een leger van hulpverleners die elk vanuit eigen perspectief werken door een gezinsgerichte aanpak waarbij één dossierbeheerder het aanspreekpunt van het gezin is. Die kan beroep doen op de achterliggende expertise van collega's in de backoffice.

9.2.1 Dak & en thuisloosheid van gezinnen

CD&V, Groen, N-VA, PVDA en **sp.a** zetten in op de *housing first*-strategie, al zijn er verschillen, o.a. wat de doelgroep betreft.

CD&V wil maatregelen nemen om te vermijden dat mensen dakloos worden. **CD&V** pleit voor een beleid dat sterker inzet op preventie van uithuiszetting en tracht problemen van betaalbaarheid of woningkwaliteit aan te pakken vóór een uithuiszetting dreigt. De toegang tot een referentieadres moet vlot verlopen. Dit is de eerste stap om opnieuw aanspraak te maken op sociale bescherming. **CD&V** is voorstander van een meer structurele aanpak van het probleem van dak- en thuisloosheid. De partij wil aandacht voor specifieke kwetsbare groepen zoals vrouwen en gezinnen met kinderen in dak- en thuisloosheid. Ook voor jongvolwassenen zorgt **CD&V** voor een preventieve aanpak zodat ze bij een plots vertrek uit het ouderlijk huis of vanuit een hulpverleningscontext niet in thuisloosheid belanden.

PVDA verbiedt de politiediensten mee te werken aan de inbeslagname van inboedels bij maatschappelijk kwetsbare gezinnen. De partij bouwt een toegankelijke woonbegeleiding uit die uithuiszettingen voorkomt en ze limiteert tot er een alternatieve huisvesting voorhanden is. **Vlaams Belang** verplicht de sociale begeleiding van gezinnen met kinderen bij uithuiszettingen.

PVDA investeert in specifieke nachtopvang voor gezinnen zodat niemand, en zeker geen kind, nog op straat moet slapen. De partij zet leegstaande sociale woningen in als tijdelijke woning voor dakloze mensen en gezinnen en zorgt voor een breder aanbod van transitwoningen voor mensen in noodsituaties.

10 Gezin en onderwijs

10.1.1 Leer- en schoolplicht

Open Vld en **sp.a** verwijzen naar het onderwijs als 'kansenmachine' of 'kansenmotor'. **Open Vld** en **sp.a** willen de leerplichtleeftijd naar drie jaar brengen. Dit wil voor **Open Vld** niet zeggen dat kinderen van 3 jaar elke dag een volledige dag naar school moeten gaan. Dat betekent wel dat alle kleuters regelmatig naar school gaan. Want elk kind dat van jongsaf aan mee is, is een kind met een toekomst. Een kind dat de start mist, riskeert een achterstand. Ook **CD&V** streeft naar een verdere participatie vanaf de leeftijd van drie jaar. **PVDA** wil een schoolplicht vanaf drie jaar, en zal daarvoor zorgen d.m.v. een sensibiliseringscampagne, drempelverlagende maatregelen en het inzetten van brugfiguren. **Vlaams Belang** is geen voorstander van een verdere verlaging van de leerplicht onder de vijf jaar.

Open Vld wil dat naar school gaan de regel wordt en thuisonderwijs de absolute uitzondering die alleen nog mogelijk is na een strenge kwaliteitscontrole.

10.1.2 Ouderbetrokkenheid en ondersteuning leerlingen

Ouders zijn volgens **CD&V** de eerste partners van leerkrachten. Zij dragen de eerste en belangrijkste verantwoordelijkheid voor de opvoeding van de kinderen. Betrokken ouders bouwen actief mee aan de ideale leeromgeving die nodig is voor goede onderwijsprestaties. Zij stimuleren hun kinderen om het beste uit zichzelf te halen en binnen de school alle ontplooiingskansen te grijpen. Betrokken ouders maken sterk onderwijs. Zo maakt **CD&V** de school van de toekomst: een plaats waar de leerling gemotiveerd leert, de leerkracht het verschil maakt, het schoolteam veel autonomie heeft en het schoolbestuur een grote professionaliteit en waar de ouders partners zijn.

Voor **Groen** resulteert excellent onderwijs gecombineerd met steun aan gezinnen en een uitdagend aanbod aan buitenschools leren, in een volwaardig traject van zorgen en leren voor de kleinste kinderen. Ouderbetrokkenheid is volgens **Groen** de sleutel tot succes. Ouders en scholen moeten volgens **N-VA** bondgenoten zijn in een gemeenschappelijk streven om uit elk kind het beste te halen.

CD&V wil ouders die niet in staat zijn, om welke reden dan ook, om een optimale ontwikkelings- en leeromgeving te creëren voor hun kind, ondersteunen door in te zetten op huiswerk- en studiekeuzebegeleiding (bv. 'tutoring' of inzet van vrijwilligers in wijkgebonden schoolwerkingen). Elke leerling heeft immers recht op de nodige ondersteuning om de leerdoelen te bereiken en een studiekeuze te maken. **N-VA** verwacht van ouders betrokkenheid bij de school en bij het leertraject van het kind. Ouders die hun kinderen consequent en doelbewust leerkanalen ontzeggen of geen interesse tonen in de schoolcarrière van hun kinderen, wil **N-VA** in een traject betrekken.

Scholen kunnen, al dan niet in samenspraak met partners uit de wijk, financiering krijgen wanneer ze bijspijkerlessen op school willen aanbieden, zo stelt **Groen** voor. Zo kan elke leerling die dat nodig heeft er gebruik van maken. Ook kunnen scholen de mogelijkheid bieden aan leerlingen met een achterstand om een weekend- of zomerschool te volgen. Zo zorgt **Groen** dat elk kind, ongeacht het inkomen van de ouders, gelijke kansen in het onderwijs heeft.

Als het van **Groen** afhangt, zitten ouders mee aan tafel wanneer het gaat over de toekomst van hun kind. Ouderverenigingen zijn permanent betrokken bij de opvolging van het beleid. **Open Vld** wil het M-decreet grondig bijsturen en scholen en ouders opnieuw meer zeggenschap geven. [Uiteraard stellen ook andere partijen maatregelen op rond inclusief onderwijs, maar deze koppelen ze niet expliciet aan de betrokkenheid van ouders, en vallen dus buiten het bestek van dit rapport.]

CD&V stemt de scholen af op de buurt zodat ze als ontmoetingsplaats het kloppend hart van de lokale samenleving vormen. Brede scholen vormen volgens **Groen** een belangrijke hefboom voor buurten

en wijken. Kinderen krijgen er niet alleen les, er is ook ruimte voor spelen, sport, natuur en cultuur. Ouders hoeven kinderen niet steeds van de ene naar de andere plek te brengen. Met de brede school stelt **PVDA** schoolgebouwen buiten de lesuren ter beschikking van verenigingen, en stimuleert daarbij een aanbod van cultuur, sport en bijscholing. Ook **sp.a** zet in op de ontwikkeling van het brede school-concept, waarbij een waaier aan mogelijkheden van buiten- en binnenschoolse activiteiten wordt aangeboden, gaande van huiswerkbegeleiding tot sport, cultuur of de jeugdbeweging.

CD&V wil dat scholen, CLB's en lokale besturen samenwerken om kinderen en jongeren die onvoldoende kansen krijgen, te ondersteunen. Gezamenlijke projecten (bv. inzet van brugfiguren) van scholen, CLB's en lokale besturen om kinderen en jongeren te versterken, worden, naast de inbreng van de school en het lokaal bestuur, financieel ondersteund. Wanneer het lokale bestuur en de school een euro inzetten voor zulke projecten, legt de Vlaamse overheid hier een euro bij. Ook een samenwerkingsverband van lokale besturen en scholen komt hiervoor in aanmerking.

Ook wanneer een leerling of student ziek is, heeft hij recht op goed onderwijs. **CD&V** versterkt het aanbod voor zieke kinderen zodat er meer tijdelijk onderwijs aan huis komt en ook de ziekenhuisscholen een goede regionale spreiding kennen.

10.1.3 Zorgbeleid op school

sp.a stimuleert een sterk zorgbeleid in elke school waarbij de leerling centraal staat. De partij wil leerlingen en leerkrachten beter omkaderen door voldoende gekwalificeerd zorgpersoneel op school, de CLB's versterken door meer expertise en personeel, zodat zij het stijgend aantal zorgvragen opnieuw kunnen beantwoorden en de zorgondersteuning voor scholen regionaal en netoverschrijdend uitbouwen. Ouders worden als gelijkwaardige partner betrokken in het zorgbeleid op individueel en schoolniveau.

Naast aandacht voor kennisoverdracht, wil **sp.a** ook voldoende ruimte voor zorg, zeker in het basis-onderwijs. **sp.a** wil de scholen ontwikkelen tot warme, zorgzame omgevingen waar leerlingen zich goed voelen en gestimuleerd worden om te leren en te leven.

PVDA pleit voor nu en dan twee leerkrachten voor de klas aangezien de klassen alsmaar diverser worden en het aantal leerlingen met specifieke zorgnoden stijgt.

Open Vld wijst op de aandacht die in het onderwijs verschuift van kennisoverdracht naar zorg en welbevinden. Leerkrachten moeten met duizend-en-één dingen bezig zijn, waardoor het les geven zelf naar de achtergrond schuift. Daarom stelt **Open Vld**: laat leerkrachten opnieuw doen waar ze echt goed in zijn: lesgeven. Dat is hun kerntaak. **Open Vld** legt tijdens de schooluren de nadruk op lesgeven, bijleren en je talent ontwikkelen.

Ook in de kleuterklas leren kinderen elke dag bij. Dat is de kerntaak van de kleuteronderwijzers en **Open Vld** wil hen daarom de zorg- en andere taken uit handen nemen. Volgens **N-VA** kan bij aanvang van de kleuterschool extra uren kinderverzorging een oplossing bieden, om het aantal kinderen per leerkracht werkbaar te houden.

Vlaams Belang vindt dat er van leerkrachten te veel wordt verwacht. Te veel van hun tijd gaat uit naar het invullen van opvolgingsdossiers, het zich verantwoorden voor de remediëring, opvoedkundige taken, zorgtaken ... Hierdoor komen zij steeds minder toe aan hun kernopdracht: het doorgeven van kennis en vaardigheden. Leerkrachten moeten verlost worden van de toenemende bureaucratie en voor zorgtaken voldoende ondersteund worden door speciaal opgeleide personen.

CD&V kadert het belang van en de verwachtingen over leerlingenbegeleiding: scholen bouwen een sterke leerlingenbegeleiding uit, afgestemd op de fysieke en psychosociale noden van de leerlingenpopulatie. Dit is een integrale, schoolomvattende aanpak waarbij de begeleiding die de schoolteams bieden, ingebed of geïntegreerd is in het schoolbeleid. Sterke schoolteams zijn belangrijk, net als een

goede wisselwerking met de centra voor leerlingenbegeleiding (CLB) en de pedagogische begeleidingsdiensten. **CD&V** zet in op een doorgedreven samenwerking van de CLB's binnen een regio. Dit leidt tot een bundeling van expertise en meer kwalitatieve CLB-begeleiding. De onafhankelijke werking van de CLB's is cruciaal. Van CLB, pedagogische begeleiding en ondersteuningsnetwerken verwacht **CD&V** dat ze samen hun werking dicht bij de leerling en de klasvloer uitbouwen, waarbij verplaatsingstijd zoveel als mogelijk beperkt wordt. Ze wisselen hun expertise ook over de netten heen uit.

N-VA wil dat CLB's en ondersteuningsnetwerken voortaan netonafhankelijk werken. Zo wordt versnippering tegengegaan en kan het personeel zich maximaal inzetten voor datgene waarvoor ze gekozen hebben: leerlingen begeleiden en ondersteunen en maximaal contact met ouders en scholen in een betere dienstverlening.

sp.a vraagt de scholen om mee te helpen bij de snelle detectie van armoede. Leerkrachten worden ondersteund om deze signalen te detecteren en te signaleren. Door een kostendrukking en hoge sensibiliteit voor de armoedeproblematiek strijden scholen actief mee tegen armoede en het stigma rond armoede. **sp.a** wil investeren in zorgomkadering, buddyprojecten en brugfiguren op school om op de psychische en motivationele aspecten van kansarmoede te werken en wil ook de kennis rond dit thema in de lerarenopleiding versterken.

Groen heeft een concreet plan klaar om de schoolmaaltijden gezonder, betaalbaarder en lekkerder te maken: de refterrevolutie. Kinderen krijgen schoolmaaltijden in gezellige refeters en leren bewust omgaan met voedsel. Gezinnen met een laag inkomen betalen, volgens de voorstellen van **Groen**, een symbolische euro voor de maaltijden. Bij elke vorm van opvang of leerplichtonderwijs voorziet **sp.a** in gratis, gezonde, duurzame maaltijden: ontbijt, een warm middagmaal en een gezond vieruurtje, omdat gezond eten bijdraagt tot de ontwikkeling en tot gelijke kansen. **PVDA** volgt de evaluatie van gratis maaltijden in Waalse kleuterscholen en wil ook in Vlaanderen met gratis maaltijden starten.

10.1.4 Vrije schoolkeuze

N-VA geeft aan dat ouders, leerlingen en personeel voor een school kiezen omwille van de eigenheid. Ouders krijgen maximaal de vrijheid om een school naar wens te kiezen voor hun kinderen. **PVDA** zorgt met een centraal aanmeldingsregister ervoor dat elk kind kan kiezen voor een sociaal gemengde school in de buurt. Door het scholentekort, en omdat sommige scholen meer gegeerd zijn dan andere, gingen ouders voor de schoolpoort kamperen om zich te verzekeren van een plaatsje voor hun kind. De oplossing hiervoor ligt volgens **PVDA** voor de hand: laat ouders zich online registreren via een centraal aanmeldingsregister. Dan zijn de wachtrijen en dubbele inschrijvingen verleden tijd. Met de dubbele contingentering, waarmee plaatsen worden vrijgehouden voor leerlingen uit kwetsbare groepen, kan elke school een goede sociale mix verwerven.

N-VA schaft de dubbele contingentering in het hele leerplichtonderwijs af. Met een verplicht en digitaal inschrijvingsregister wordt willekeur door scholen tegengegaan en vermindert de planlast voor scholen. **Vlaams Belang** wil een inschrijvingsbeleid dat de vrijheid van schoolkeuze maximaal garandeert zonder voorrang op basis van socio-economische criteria. Niet de overheid moet volgens **Vlaams Belang** bepalen waar de kinderen naar school gaan, wel de ouders.

In het inschrijvingsdecreet laat **Groen** de sociale mix als doelstelling niet los: de school is de plek bij uitstek waar jongeren met verschillende achtergrond en kenmerken elkaar kunnen ontmoeten. Door voorrangregels neemt de segregatie af en wordt de grote sociale ongelijkheid in schoolprestaties verminderd. Kinderen met specifieke onderwijsnoden wil **Groen** meer kansen geven op inclusief onderwijs dicht bij huis, door in scholen voor gewoon onderwijs 5% van de plaatsen te reserveren voor kinderen met een geattesteerde beperking. Met heldere en sociale inschrijvingsregels biedt **sp.a**, naar het voorbeeld van Gent, elk kind de kans op zijn of haar school van keuze. **sp.a** zorgt bovendien voor

uniforme data en regels voor geheel Vlaanderen die het schoolkamperen definitief uit de wereld helpen.

Groen wil dat geëngageerde ouders en leerkrachten die een nieuwe school willen oprichten, kunnen rekenen op begeleiding en minder regeldrift. **N-VA** wil geen verplichte fusies van scholen die ingaan tegen de wil van ouders, leerlingen en leerkrachten.

10.1.5 Kostprijs

CD&V wil zo weinig mogelijk financiële drempels. Het onderwijs wordt kostenbewust georganiseerd, zodat de studiekeuze niet bepaald wordt door de financiële haalbaarheid. De schooltoelage voor leerlingen die duurdere beroepsgerichte studierichtingen volgen, wordt verhoogd. Er wordt verder gewerkt aan een kostenbeheersend beleid in het secundair onderwijs, waarbij prioritair gefocust wordt op de kosten van dure beroepsgerichte studierichtingen. Zorgen voor leermiddelen behoort tot de opdracht van de school. Ze zorgen ervoor dat geen enkele leerling leermiddelen ontzegt wordt, ook al zijn er nog openstaande rekeningen. **Groen** voert een maximumfactuur in in het secundair onderwijs om schoolkosten onder controle te houden. De partij investeert voldoende in technische en beroepsopleidingen zodat ze met modern materiaal aan de slag kunnen. Ook **N-VA** vraagt scholen om zelf actief aan kostenbeheersing te doen, aan het begin van het jaar een kostenraming mee te geven en in dialoog te treden met ouders met betalingsmoeilijkheden. De hoogte van de studietoelage moet beter aansluiten bij de reële kost van een studierichting.

PVDA duidt dat betalend onderwijs sociale segregatie in ons onderwijssysteem organiseert. De school moet gratis. Gratis, dat vat **PVDA** breed op: niet alleen het inschrijvingsgeld, boeken, schoolgerief, vervoer waar nodig en de voor- en naschoolse opvang, maar ook pedagogische schoolactiviteiten zoals zwemmen, toneel, schooluitstap of bosklassen. **PVDA** maakt het kleuteronderwijs volledig gratis, inclusief de voor- en nabewaking, schoolgerief en uitstappen. De maximumfactuur in het basisonderwijs verlaagt **PVDA** geleidelijk naar nul. In het secundair onderwijs voert **PVDA** een maximumfactuur in en vermindert deze dan stelselmatig naar nul. Ook schoolzwemmen moet gratis voor alle jaren van de lagere school. **PVDA** wijst ook op de boterhammentaks.

sp.a maakt het kleuter- en basisonderwijs volledig gratis en verhoogt de werkmiddelen van scholen. Op termijn wil **sp.a** naar volledig kosteloos leerplichtonderwijs. Als eerste stap voert **sp.a** een maximumfactuur in in het secundair onderwijs. De partij garandeert voldoende werkmiddelen voor secundaire scholen, zodat alle middelen voor het bereiken van de eindtermen kosteloos kunnen aangeboden worden. Vanaf schooljaar 2020-2021 moet de maximumfactuur in het secundair onderwijs een feit zijn. In het hoger onderwijs zorgt **sp.a** voor een maximale transparantie van de kosten en ondersteunt ze hogescholen en universiteiten in hun streven naar kostenbeheersing zodat het inschrijvingsgeld stapsgewijs omlaag kan. **sp.a** verbreedt de opstap naar de studiebeurzen, zodat de facturen betaalbaar blijven. Met een verlaging van het inschrijvingsgeld naar het niveau van 2014, houdt **sp.a** het hoger onderwijs toegankelijk en betaalbaar

Vlaams Belang wil geen verdere verhoging van de maximumfacturen in het basisonderwijs. De partij pleit voor een gediversifieerde maximumfactuur in het secundair onderwijs en een kordate controle op het doorschuiven van schoolkosten naar de ouders. **Vlaams Belang** wil een mentaliteitswijziging bij de scholen om dure uitstappen achterwege te laten, behalve wanneer zij een echte meerwaarde hebben voor kennisoverdracht. Er moet voor **Vlaams Belang** werk gemaakt worden van échte studietoelagen voor het secundair onderwijs mét de ingebouwde garantie dat deze toelagen enkel voor onderwijskosten gebruikt worden

Bij de inning van onbetaalde schoolfacturen zijn incassobureaus de allerlaatste oplossing voor **CD&V**. Hiervoor wordt het project Samen Tegen Onbetaalde Schoolfacturen structureel uitgebreid naar gans Vlaanderen. Ook voor **Groen** horen incassobureaus niet thuis in het onderwijs: scholen vallen terug

op inningssystemen zonder buitensporige inningskosten. **sp.a** gaat voluit voor het menswaardig innen van schoolfacturen. Gelijktijdig met een maximumfactuur voert **sp.a** in het secundair onderwijs een verplichte gespreide betaling in en een verbod op kosten op de aanmaning. **sp.a** voert ook een verbod op incassobureaus in voor het innen van schoolfacturen. **sp.a** ondersteunt scholen om aan kostenreductie te doen. De goede voorbeelden die hierrond werden ontwikkeld in projecten zoals SOS Schulden op school en het project Samen tegen Onbetaalde Schoolfacturen worden in heel Vlaanderen uitgerold. Kostenbeheersing wordt een structureel deel van het intern kwaliteitsbeleid van scholen.

11 Gezinsvriendelijk wonen

11.1 Nieuwe woonvormen

De bevolkings- en gezinssamenstelling zijn voor **CD&V** een uitgangspunt bij de keuze van woonvormen en de inrichting van de publieke ruimte. **sp.a** wijst op de verdichting van woonkernen. **sp.a** wil bovendien iedereen de kansen en ondersteuning bieden om zijn of haar alternatieve woonideeën te realiseren. Deze alternatieve projecten maken het immers mogelijk om een grote woonzekerheid te hebben en toch veel flexibiliteit te behouden.

CD&V situeert het één en ander: de manier waarop huishoudens gevormd worden en hoe we samenwonen, is de laatste decennia geëvolueerd: volwassen kinderen blijven langer thuis wonen, jongvolwassenen kiezen voor 'cohousing', solidair samenwonen drukt de woonst- en leefkosten en kan deel uitmaken van een re-integratieproces (bv. na ziekte of detentie).

CD&V wil dat eindelijk werk wordt gemaakt van een definitie van 'cohousing' in de Vlaamse Wooncode, zodat er duidelijkheid komt over de juridische consequenties voor overheden, investeerders, private spelers en particulieren. Daarenboven wil **N-VA** de juridische drempels wegwerken om de opkomst van collectieve en innovatieve woonvormen te ondersteunen, zoals bijvoorbeeld woonprojecten via recht van opstal, cohousing, *community land trusts (CLT)* en nieuwe bouwmethoden. **sp.a** werkt regelgevende obstakels en ongelijkheden tussen wooncoöperaties en natuurlijke personen weg om de realisatie van coöperatieve woonprojecten te faciliteren. **sp.a** en **Groen** formuleren ook maatregelen rond CLT.

In het kader van de verdichting van woonkernen en het intensifiëren van de bezetting van het huidige woonbestand, faciliteert **sp.a** gemeenschappelijke woonprojecten, zoals kangoeroewonen, zorgwonen, hospitawonen, intergenerationeel wonen, cohousing, samenhuizen, tweegezinswoningen en stapelwoningen.

11.1.1 Kleinere gezinnen en eenoudergezinnen

Om tegemoet te komen aan de huidige maatschappelijke tendensen, zoals kleinere gezinnen en in het bijzonder de groeiende groep van kinderloze singles, nieuw samengestelde gezinnen en alleenstaande ouders, kiest **Open Vld** voor een vraaggericht woonbeleid dat rekening houdt met de veelheid aan samenlevingsvormen. Dit vraagt dat het beleid anders moet denken over wonen en met structurele oplossingen moeten komen waarbij we nieuwe structurele oplossingen, zoals cohousing, verder moeten uitdenken. Ook moet het gemakkelijker zijn om een bestaande woning die te groot is, op te splitsen in twee aparte woningen.

11.1.2 Intergenerationeel samenwonen

Voor **N-VA** zijn innovatieve woonvormen de ideale schakel tussen de eigen woning en een woonzorgcentrum. Daarom wil de partij drempels in de regelgeving voor woonvormen zoals kangoeroewonen, groepswonen of clusterwonen en aanleunwoningen aan de huidige realiteit aanpassen. Ook **CD&V** zet in op nieuwe woonvormen waar verschillende generaties samenleven. **CD&V** wil families die ervoor kiezen om voor elkaar te zorgen in vormen van kangoeroewonen, zorg voor ouders en grootouders ondersteunen door ervoor te zorgen dat ze geen administratieve drempels of financiële nadelen ondervinden. **CD&V** wil onder meer op deze manier intergenerationele solidariteit binnen en buiten de familiale context stimuleren.

Daarnaast wil **CD&V** een kader uitwerken voor mobiele zorgwoningen. Voor mensen die via mantelzorg hulp geboden krijgen, moeten mobiele mantelzorgwoningen een oplossing bieden als betaalbaar en duurzaam alternatief voor de vaak dure, tijdelijke aanpassingen in de bestaande woning. Het huidige wetgevende kader is echter zeer onzeker en hangt vaak samen met een overdaad aan verouderde lokale regels. In dezelfde filosofie van kostenefficiënt aangepast wonen willen we bekijken hoe we de bouw van meegroeiwoningen kunnen ondersteunen.

Open Vld wil de regels verder versoepelen zodat het minder moeilijk wordt bv. een (tijdelijke) wooncontainer in je tuin te plaatsen zodat een zorgbehoevende ouder dicht bij jou kan wonen.

11.1.3 Solidair samenwonen

Volgens **CD&V** is cohousing voor heel wat groepen een perfecte manier om samen te leven en elkaars gezinsleven aangenamer te maken. In het bijzonder moeten ouderen die aan cohousing doen om langer op eigen benen te kunnen staan, alle nodige steun krijgen. **CD&V** neemt dit ook mee in het kader van 'samenhuizen', zodat solidair samenwonen niet financieel afgestraft wordt. **CD&V** kiest ervoor de uitkeringscategorieën in de sociale bescherming meer in lijn te brengen met de nieuwe gezinsvormen. Al dan niet samenwonen heeft een grote impact op de hoogte van een uitkering of vervangingsinkomen. Tegelijk is er een krapte op de huurmarkt en is samenhuizen soms een ecologische keuze. **CD&V** wil werk maken van een goede regeling voor wie samenhuist zonder een gezin te vormen. De uitkering die daarmee samenhangt, moet rekening houden met de economische voordelen van samenhuizen, zonder het te ontmoedigen. Voor **CD&V** mag wanneer verschillende inkomens in een gezin gecombineerd worden voor de aan zorgzwaarte gekoppelde tegemoetkomingen geen rekening worden gehouden met de bestaansmiddelen van degenen die met hem of haar samenwoont.

Ook **sp.a** wil ervoor zorgen dat de keuze voor een vorm van solidair wonen niet afgestraft wordt door de sociale zekerheid of sociale bescherming doordat alleenstaanden plots samenwonenden worden. Bovendien wil **sp.a** er voor zorgen dat mensen die dromen van collectief wonen, niet worden afgeremd door een gebrek aan begeleiding en ondersteuning.

Vlaams Belang vindt dat de overheid ook nieuwe woonvormen voor de senioren dient aan te moedigen (bv. woningdelen of groepswonen).

Voor huurders wil **Groen** samenhuiscontracten en voor eigenaars in een project van samenhuizen wordt er in de eigendomswetgeving een apart hoofdstuk ingeschreven.

11.1.4 Betaalbaar wonen

Alle partijen willen wonen betaalbaar maken. Ook dat de wachtlijsten voor sociale woningen moeten worden aangepakt, is er eensgezindheid.

CD&V ziet in nieuwe woonvormen kansen om wonen betaalbaar te houden, efficiënter met ruimte om te springen en zorg in de vertrouwde omgeving aan te bieden. De partij wil die kansen grijpen door het goede voorbeeld te geven in de sociale huisvesting en kernontwikkeling en door wettelijke en financiële drempels uit de weg te ruimen. Het is eigen aan 'nieuwe woonvormen' dat het gaat om experimenten. Wanneer een woonvorm zijn nut bewezen heeft, moet de overheid een kader ontwikkelen dat een bredere uitrol mogelijk maakt. Zo wil **CD&V** het vrije initiatief de kans geven om in te spelen op diverse woonbehoeften.

Voor **sp.a** heeft iedereen recht op een kwaliteitsvolle en betaalbare woning, of je nu huurt of koopt, veel of weinig verdient. Toch wordt dat in deze nieuwe tijden voor velen alsmat moeilijk: voor jongeren en jonge gezinnen steeds moeilijker om een eigen appartement of huis te kopen zonder financiële hulp van de ouders. Bovendien schrikken de hoge kosten voor de aankoop van een woning, veel jongeren af, volgens **sp.a**. Jongeren willen graag flexibel blijven en hebben het gevoel dat een eigen woning een financieel blok aan hun been is.

sp.a zorgt voor een duidelijk regelgevend kader voor het hamsterhuren. Hamsterhuren is een soort woon-leasing. Je betaalt maandelijks huur zoals bij een huurwoning met dit verschil dat je met dit huurgeld geleidelijk je woning afbetaalt. Zo leer je de eerste jaren het huis en de buurt goed kennen, zonder onmiddellijk te moeten kopen. Je houdt je opties open op korte termijn, maar op lange termijn bouw je woonzekerheid op.

Op de private huurmarkt voert **Groen** op korte termijn het systeem van huursubsidies gefaseerd in. In een eerste fase voorzien ze een automatische toekenning voor gezinnen met kinderen die op basis van hun inkomen recht hebben op een sociale woning. **Groen** wil dan evolueren naar een Vlaamse huurtoelage voor alle sociale huurders op de private huurmarkt. De gelijktijdige invoering van bindende, geobjectiveerde huurprijzen houdt de huurprijzen in de hand.

sp.a wil ook *community land trusts* (CLT) ondersteunen via renteloze of lage renteleningen. Een CLT is een publieke organisatie die gronden koopt en in erfpacht geeft aan kopers die onvoldoende middelen hebben om op de privé-koopmarkt een woning te vinden. **sp.a** ondersteunt ook het oprichten en uitbouwen van CLT's op organisatorisch vlak door goede praktijken op een structurele manier uit te wisselen en door specialisten binnen de overheidsdiensten opstartende CLT's te laten begeleiden.

Het principe van de *community land trust* is ook volgens **Groen** een goede formule om de prijs van het wonen aanzienlijk te drukken. Het huidige systeem van sociale koopwoningen vervangt **Groen** onmiddellijk door CLT's.

Op locaties geschikt voor verdichting wil **Groen** een bovenlokaal aanbodbeleid voeren voor nieuwe huur- en koopwoningen. Steden en gemeenten die gronden bezitten of in staat zijn die te verwerven, zetten die in om betaalbaar wonen te realiseren. Zo komen er woningen voor gezinnen met twee of meer kinderen en alleenstaanden uit een lagere middengroep die het momenteel moeilijk hebben om een geschikt en betaalbaar aanbod te vinden.

Sp.a onderzoekt de mogelijkheden voor innovatieve woonvormen zoals 'tiny houses' waarmee we klimaatneutraal en ruimtebeperkt wonen, zonder comfortverlies, te stimuleren met veel aandacht voor gedeelde ruimte.

[Uiteraard formuleren de partijen over de betaalbaarheid van wonen nog andere voorstellen, bv. over de huurwaarborg, objectiveren huurprijs, verzekeren van risico's van huurder en verhuurder... Deze vallen buiten het bestek van dit rapport.]

11.2 De gezinswoning

Volgens **N-VA** is zelf eigenaar zijn van je woning nog steeds de beste verzekering voor de toekomst. Een eigen woning is een van de manieren waarmee **N-VA** gezinnen wil stimuleren om een kapitaal op te bouwen zodat ze later kunnen genieten van hun oude dag. De gezinswoning wordt ook volledig vrijgesteld, volgens **N-VA** wanneer de verschillende middelentoetsen in de sociale bijstand worden gemoderniseerd en geharmoniseerd.

Voor **Open Vld** betekent een eigen woning vrijheid en zekerheid. Wie een eigen woning verwerft creëert voor zichzelf een vierde pensioenpijler. Daarom wil **Open Vld** het verwerven van een eigen woning blijven aanmoedigen.

Ook bij de voorgestelde maatregelen over de erfbelasting bleek het bijzondere statuut van de gezinswoning, zie [Erfrecht](#).

Een ander geluid merken we bij **Groen**: huren en gebruiken worden volgens **Groen** het nieuwe hebben. Dat opent mogelijkheden voor hoe we bv. wonen. Goed wonen kan zonder grote investering of aankoop van een huis. Je kan kiezen voor de woonvorm die op elk moment het best bij je past.

11.3 Publieke ruimte

Voor **N-VA** betekent ruimtelijk beleid voeren, de juiste keuzes maken zodat we **onze kinderen een aangenaam en leefbaar Vlaanderen nalaten**.

Gezond ouder worden doe je volgens **Groen** in een leeftijdsvriendelijke buurt. Dat is een buurt waar kinderen en ouderen zich gemakkelijk en veilig kunnen verplaatsen en waar ontmoeting mogelijk is. **Groen** steunt daarom projecten rond buurtgerichte zorg, zoals lokale munten, zorgtelefoons en buurtpensioen

Groen wil het openbaar domein opnieuw aan de bewoners geven. Veilige en rustige buurten met plaats voor ontmoeting, en vlot toegankelijk voor wie minder mobiel is, zijn een belangrijke remedie tegen eenzaamheid in een vergrijzende samenleving. **Groen** wil een inrichting van de publieke ruimte die mensen aanzet tot beweging. Zo plant **Groen** lokale besturen aan te zetten om speelweefsel uit te breiden en om speelweefselplannen op te stellen. Kinderen moeten weer kunnen spelen en ravotten op straten, pleintjes en in parken.

PVDA wil de jeugdsector en de cultuur- en sportverenigingen bij de ontwikkeling van nieuwe openbare ruimte betrekken en jongeren vanaf 16 jaar de verantwoordelijkheid geven voor hun eigen plein, in samenwerking met professionele coaches uit het jeugdwerk ('Plein Patrons'-projecten). Projecten en activiteiten waarbij bestaande (publieke) ruimte die momenteel leegstaat, toch gebruikt wordt, moeten volgens **Open Vld** vlotter mogelijk zijn. Ze werken regulitis weg en geven jongeren inspraak in zaken die hen aanbelangen. Ook **Vlaams Belang** wenst voldoende toegankelijke open ruimten waar kinderen en jongeren – al dan niet georganiseerd – plezier kunnen maken.

11.3.1 Schoolomgeving

N-VA wil zoveel mogelijk zorginstellingen of scholen voorzien van substantiële groenfaciliteiten in het kader van de positieve relatie 'gezondheid-natuurbeleving'.

Verkeersveiligheid in schoolomgevingen is voor de meeste partijen cruciaal. Voor **CD&V** moet de inrichting van schoolstraten ouders en kinderen ertoe aanzetten zoveel mogelijk te voet en met de fiets naar school te gaan. Tegelijkertijd zorgt het voor meer rust en gezonde lucht aan de schoolpoort. **N-VA** zet maximaal in op schoolstraten, ook voor **Groen** worden ze de norm. Ingangen van scholen aan drukke (gewest)wegen wil **N-VA** maximaal wegwerken. Veiligheid primeert op doorstroming en daarom maakt **sp.a** zoveel mogelijk kruispunten conflictvrij, om te beginnen alvast in de omgeving van scholen. Onder andere in de aanlooproutes en omgevingen van scholen voorziet **sp.a** in veilige oversteekvoorzieningen.

Groen wil alles op alles zetten voor veilig verkeer. De partij past daarom de snelheidsregimes en wegeninrichting aan, aan de actieve en meest kwetsbare weggebruikers: kinderen moeten alleen en veilig naar school kunnen gaan. Zelfstandige mobiliteit maakt kinderen gelukkig en gezond. Voor **Groen** is de veiligheid van voetgangers en fietsers een dwingende randvoorwaarde in het mobiliteitsbeleid. **Groen** verzekert de veiligheid van stappers en trappers bij elke (her)aanleg van de openbare weg, ook tijdens de werken. Alle projecten die wijzigingen aanbrengen aan de openbare weg worden getoetst aan de verkeersveiligheid van de meest kwetsbare weggebruikers (kinderen en ouderen). Zonder verkeersveiligheidsaudit kunnen gewesten niet langer financieren. Ook **Vlaams Belang** voorziet in inspraak van de jeugd bij de opmaak van mobiliteitsplannen om een goede bereikbaarheid van scholen, sportinfrastructuur en uitgaansgelegenheden te garanderen.

Groen maakt de bebouwde kom 30 km per uur. **Vlaams Belang** vindt dat zones met snelheidsbeperkingen van 30 km per uur doordacht moeten worden afgebakend. Ze moeten beperkt worden tot gevoelige punten zoals bijvoorbeeld de scholen, cultuur- en sportcentra. Daarnaast kunnen meer controles op routes waar snelheidshandhaving permanent van belang is, bv. in schoolbuurten.

N-VA wil risicovol asbest uit onze gebouwen verwijderen, met prioriteit voor de meest kwetsbare doelgroepen (zoals scholen, kinderkribbes, ziekenhuizen ...).

Scholen en andere voorzieningen met een hoge activiteitsgraad moeten voor **Groen** worden ingeplant op basis van de bereikbaarheid te voet, met de fiets én het openbaar vervoer. **Groen** wil de vervoersarmoede in kaart brengen en een actieprogramma uitzetten om het terug te dringen: specifieke aandacht gaat naar de autonome mobiliteit van kinderen en ouderen (en de impact van de mobiliteitstransitie op vervoersarmoede).

11.3.2 Kindvriendelijke steden en gemeenten

N-VA en **sp.a** werken verder met het label 'kindvriendelijke steden en gemeenten', waarbij **N-VA** focust op de te leveren inspanningen van steden en gemeenten en **sp.a** van Vlaanderen tegen 2024 een integraal kindvriendelijke regio wenst te maken. Ook **Vlaams Belang** wenst meer promotie van goede praktijken van hoe steden en gemeenten kunnen werken aan een jeugd- en kindvriendelijk beleid.

12 Erfrecht en erfbelasting

Vaststelling: De partijen willen de erfbelasting verder verfijnen, maar zien dit erg divers

In de verkiezingsprogramma's 2014 kwam het erfrecht duidelijk naar voor. De vorige legislatuur is het erfrecht hervormd. Er worden quasi geen wijzigingen voorgesteld over de regels van het erfrecht, wel over de erfbelasting. Enkele partijen stellen een vermindering voor, anderen nemen specifieke maatregelen op voor de partners, een kind met een zorgbehoefte, een stief- of zorgkleinkind, ...

12.1 Algemeen

Groen wil een harmonisering in de vermogensfiscaliteit en op korte termijn een afbouw van de achterpoortjes in de schenk- en erfbelasting tegen fraude. Ook **sp.a** wil de achterpoortjes sluiten en er zo voor zorgen dat de grote vermogens hun deel betalen. **N-VA** wil de erfbelasting en schenkingsrechten vereenvoudigen.

sp.a wil de erf- en schenkbelasting integreren en een vrijstelling van €250.000 toekennen aan *ieder* die een erfenis of schenking ontvangt en dit voor alle type vermogens (roerende of onroerende goederen), en met een progressief tarief voor de bedragen daarboven.

Voor **PVDA** is de progressiviteit van de erfbelasting essentieel voor een faire fiscaliteit. Ook de roerende goederen (vandaag: 3%) moeten aan het progressieve tarief van de schenkingsrechten voor de onroerende goederen worden onderworpen. **N-VA** wil er anderzijds voor zorgen dat de schenkingsrechten lager (en dus interessanter) blijven dan de erfbelasting.

Open Vld wil het hoogste schenkingstarief onder 50% laten zaken.

12.2 Specifieke erfgenamen

Naast de gezinswoning die is vrijgesteld van erfbelasting, heeft de langstlevende partner ook een vrijstelling van €50.000. **N-VA** wil de belasting tussen partners verder verlagen door deze vrijstelling van €50.000 te verhogen en de tarievenplafonds te laten indexeren. **Open Vld** wil de vrijstelling aan de langstlevende partner verhogen tot €250.000 voor de roerende goederen (bv. als men nog spaarde voor een gezinswoning, de gezinswoning verkocht had...). Daarnaast moet de vrijstelling van erfbelasting op de gezinswoning ook gelden voor de vererving in rechte lijn, zodat ook kinderen de gezinswoning gratis kunnen erven. **N-VA** wil een volledige vrijstelling van de erfbelasting voor zowel langstlevende echtgeno(o)t(e) als de kinderen tot 21 jaar. **Vlaams Belang** wil dat elke erfgenaam €250.000 belastingvrij erft, want een (overbodige) belasting op verdriet is niet wenselijk.

CD&V wil stief- en zorgkleinkinderen die erven van een stiefgrootouder op dezelfde wijze belasten als kleinkinderen die erven van een natuurlijke grootouder.

Open Vld stelt ook een gunstiger tarief voor, voor erfenissen aan verre of niet-verwante personen. De tarieven zouden voortaan worden toegepast op de afzonderlijke erfdelen, zoals bij de erfenissen in rechte lijn, tussen partners en tussen broers en zussen.

Volgens **CD&V** moet het concept van plaatsvervulling ook ingang vinden in de erfbelasting (zodat een neef bv. aan het voordelige tarief van zijn vooroverleden ouder kan erven).

N-VA pleit voor voordelen voor de alleenstaande erflaters voor hun 'beste vrienden'. **Open Vld** vindt dat kinderloze alleenstaanden ook het recht moeten hebben om iemand van hun keuze als 'sociaal

familie lid' aan te duiden. Deze persoon wordt voor de erfbelasting als een verkrijger (erfgenaar) in de rechte lijn beschouwd.

Naast de aanpassingen op de erfbelasting, wil **CD&V** een kader creëren waardoor ouders een vermogensrechtelijke regeling kunnen uitwerken opdat een kind met een zorgbehoefte het genot krijgt van goederen die beheerd worden door een vertrouwenspersoon.

12.3 Modaliteiten

Voor onroerende goederen en aandelen van familiebedrijven wil **N-VA** zorgen voor een regeling voor gespreide betaling om liquiditeitsproblemen te vermijden. Zo hoeft niemand het ouderlijk huis gedwongen te verkopen of het familiebedrijf te liquideren om de erfbelasting te kunnen betalen.

Conclusie: Pleidooi voor expliciet gezinsbeleid

Gezinsbeleid gefocust op alleenstaanden en eenoudergezinnen?

Het gezinsbeleid verliest terrein aan kinderen en alleenstaanden. De laatste jaren bleek de aandacht voor alleenstaande ouders een moeilijk thema binnen het gezinsbeleid. We weten dat alleenstaande ouders (moeders) een groot armoederisico lopen. Zij hebben het moeilijker om betaalde arbeid te verrichten, ze hebben gemiddeld een lager opleidingsniveau, ze kunnen minder rekenen op hulp van vrienden en familie. Na een scheiding hebben ze vaak te kampen met inkomstenverlies en een slechtere woonsituatie. (Luyten, 2016)

In de verkiezingsprogramma's van 2019 zien we beduidend meer aandacht voor alleenstaande ouders, vaak sociaal geïnspireerd. De programma's ademen de emancipatie van de alleenstaanden (met kinderen of kinderloos). De alleenstaanden (met kinderen of kinderloos) prijken hoog op de politieke agenda en worden door de meeste politieke partijen benoemd als hedendaagse gezinsvorm. De aandacht voor eenoudergezinnen is op zich niet nieuw: ook in de verkiezingsprogramma's van 2014 kwam dit onder de aandacht. Het valt wel op dat die aandacht is toegenomen en verder gaat dan het wijzen op de kwetsbare positie van eenoudergezinnen. Bovendien worden ook de kinderloze alleenstaanden als belangrijke doelgroep van het beleid benoemd.

Alle partijen stellen maatregelen voor met alleenstaanden als specifieke doelgroep voor ogen. De domeinen variëren: bv. kinderopvang, mantelzorg, erfrecht, fiscaliteit. De emancipatie van de alleenstaande wordt verder versterkt doordat enkele partijen hieraan een structurele beleidstoets koppelen: singlereflex (**Open Vld**), alleenstaandentoets (**sp.a**) of alleenstaandenreflex (**CD&V**). **Vlaams Belang** wil dat het beleid meer oog heeft voor de situatie van eenoudergezinnen en alleenstaanden, maar dringt er ook op aan dat bij beleidsbeslissingen het gezinseffect wordt onderzocht.

Een alleenstaandenreflex of -toets is nuttig, maar volstaat niet. Bovendien ontbreekt de aandacht voor een eenouderval: het gevaar dat bestaat dat alleenstaande ouders financieel beter zouden worden behandeld dan wanneer ze in een nieuwe situatie van samenwonen terechtkomen en zich aldus zouden laten registreren. (Luyten, 2016)

We denken dat één bepaalde gezinsvorm niet het geschikt criterium is voor het identificeren van nood en dus voor het toekennen van bijkomende financiële voordelen. Men kiest best voor algemene maatregelen die alle gezinsvormen bereiken. Eenoudergezinnen hebben immers vooral problemen die niet specifiek verbonden zijn aan het alleenstaand ouderschap: een laag inkomen, een kinderbijslag die niet de volledige kost van kinderen dekt of een tekort aan betaalbare kinderopvang. (Luyten, 2016)

We pleiten dus voor een inclusieve gezinsreflex of gezinstoets doorheen alle beleidsbeslissingen, omdat deze reflex een inclusieve benadering is. Deze inclusieve gezinsreflex moet alle andere reflexen ondervangen: eenoudergezinnen, alleenstaanden, kinderen, ... Een inclusieve gezinsreflex strookt ook bij de realiteit en context waarin we leven. We vragen dus algemeen meer aandacht voor het wegwerken van gezinsonvriendelijke maatregelen: dit zijn regels die een negatief effect hebben op gezinnen. Ze bevorderen het functioneren van gezinnen niet, maar bemoeilijken het samenwonen, de gezinsvorming en de solidariteit binnen de gezinnen.

Kindbeleid in plaats van gezinsbeleid?

Kinderen staan centraal in gezinnen. Een belangrijke reden voor de overheid om gezinnen te ondersteunen heeft dan ook te maken met kinderen. (De Hoog & Hooghiemstra, 2006) Jonge kinderen spreken politieke partijen duidelijk aan. Zo vermeldt **Groen** dat een kindvriendelijk beleid goed is voor iedereen: een samenleving waar het goed is om op te groeien als kind of adolescent, is een krachtige

standaard voor alle generaties. Veel maatregelen in de verkiezingsprogramma's richten zich hoofdzakelijk op gezinnen met jonge kinderen. In het armoedebeleid blijft men prioriteit geven aan kinderarmoede, terwijl het toch de ouders zijn die arm zijn (ook al zien we in de verkiezingsprogramma's enkele verschuivingen naar meer aandacht voor de gezinscontext). Ook in het ruimtelijk woonbeleid (openbare ruimte en verkeer) legt men liever de nadruk op kindvriendelijkheid dan op gezinsvriendelijkheid

We vinden dit geen goede evolutie. . Wat voor kinderen het beste is, is dat niet per se voor alle andere leeftijdsgroepen. Juist het onderzoek naar de behoeften van gezinnen en hun leden toont aan dat er naast gemeenschappelijke behoeften ook uiteenlopende behoeften en belangen zijn die leeftijds- of groepsgebonden zijn. Dus toch ook liever een generatievriendelijk en nog beter: een gezinsvriendelijk beleid. In die optiek zijn de voorstellen rond generatievriendelijk samenwonen welkom (bv. rond kangeroewonen etc.) (Luyten, 2016)

Pleidooi voor een expliciet gezinsbeleid

Een expliciet gezinsbeleid blijft nodig op alle overheidsniveaus, waarbij het gevoerde gezinsbeleid gerelateerd wordt aan de specifieke gezinsbevoegdheden van het betreffende beleidsniveau. Een expliciet gezinsbeleid is een geïnstitutionaliseerd beleid. Dit vereist dat men de beleidsverantwoordelijkheid inzake gezinsbeleid toewijst aan een politiek verantwoordelijke (ministers), met een goede liaison tussen de diverse niveaus en het gezinsbeleid een plaats krijgt in beleids- en planningsnota's, er een administratie is die het beleid ondersteunt en uitvoert en dat er aangepaste gezinsparticipatie- en adviesorganen geïnstalleerd zijn. (Luyten, 2016)

We hebben er al eerder voor gepleit, en doen het ook vandaag aan de vooravond van de moeder der verkiezingen in 2019. Wat we nodig hebben, is een breed gedragen visie op *gezinnen* als maatschappelijke institutie, een hedendaagse versie van het vroegere *gezin als hoeksteen van de samenleving*. Een eenvoudig en duidelijk principe dat overheden stimuleert om te gaan voor het optimaliseren van het functioneren van gezinnen, in alle openheid voor de dynamiek, flexibiliteit en diversiteit van de gezinnen van vandaag. (Luyten, 2016) Het gezinsbeleid moet er met andere woorden op gericht zijn het functioneren van gezinnen maximaal te ondersteunen. (De Hoog & Hooghiemstra, 2006)

Bibliografie

De Hoog & Hooghiemstra (2016)

Luyten, D. (2016). Bemoeien met gezinnen. Inleiding tot het gezinsbeleid in Vlaanderen. Antwerpen- Apeldoorn: Garant.

Luyten, D., Emmery, K., & Rondelez, P. (2014). Mozaïek en dynamiek van het lokaal gezinsbeleid in Vlaanderen. Antwerpen- Apeldoorn: Garant.

Luyten, D., Van Crombrugge, H., & Emmery, K. (2017). Het gezin in Vlaanderen 2.0. Over het eigene van gezinnen en gezinsbeleid. Antwerpen- Apeldoorn: Garant.

CD&V. (2019). Verkiezingsprogramma CD&V: Vlaamse, federale & Europese verkiezingen 2019

Groen. (2019). Verkiezingsprogramma: Plan A: menselijker eerlijker gezonder.

N-VA. (2019). Verkiezingsprogramma: Voor Vlaanderen. Voor vooruitgang.

Open Vld. (2019). Verkiezingsprogramma: Het land van de doeners.

PVDA. (2019). Verkiezingsprogramma: Fenomenaal Sociaal Programma.

sp.a (2019). Verkiezingsprogramma: Zekerheid voor iedereen.

Vlaams Belang. (2019). Verkiezingsprogramma: Eerst onze mensen.